

URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE PRED
EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA

PREGLED PRAKSE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Informacije o novim presudama i odlukama
Europskog suda za ljudska prava

SVIBANJ – KOLOVOZ 2022.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

KRLEŽIN GVOZD 17, ZAGREB

TEL: 01 6444 600, FAX: 01 6444 613

E-MAIL: ured@zastupnik-esljp.gov.hr

WEB: uredzastupnika.gov.hr

Ovaj pregled prakse sadrži sažetke presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava prema odabiru Ureda zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava u relevantnom razdoblju.

Sve sažetke izradio je Ured zastupnika pred Europskim sudom za ljudska prava i oni ne predstavljaju službeni dokument Europskog suda za ljudska prava.

Izvorni tekstovi presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava na temelju kojih su izrađeni sažeci mogu se pronaći na stranicama Europskog suda za ljudska prava (www.echr.coe.int) putem tražilice HUDOC.

Na stranicama Ureda zastupnika (uredzastupnika.gov.hr) dostupni su prijevodi svih presuda i odluka protiv Republike Hrvatske.

SADRŽAJ

UVOD	4
PRAVO NA ŽIVOT.....	7
TRASKUNOVA PROTIV RUSIJE.....	7
ZABRANA MUČENJA	12
OGANEZOVA PROTIV ARMENIJE	12
PRAVO NA POŠTOVANJE PRIVATNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA.....	19
DARBOE I CAMARA PROTIV ITALIJE.....	19
C. PROTIV RUMUNJSKE.....	23
ALGIRDAS BUTKEVIČIUS PROTIV LITVE	27
SLOBODA OKUPLJANJA I UDRUŽIVANJA	31
ECODEFENCE I DRUGI PROTIV RUSIJE	31
ZABRANA DISKRIMINACIJE	39
ARNAR HELGI LÁRUSSON PROTIV ISLANDA	39
SAVICKIS I DRUGI PROTIV LATVIJE.....	43
OBVEZATNA SNAGA I IZVRŠENJE PRESUDA.....	48
KAVALA PROTIV TURSKE	48

UVOD

Pregledom prakse Europskog suda za ljudska prava (dalje: ESLJP), koji uključuje razdoblje od svibnja do kolovoza 2022. godine obuhvaćeno je 9 presuda ESLJP-a. Pri izboru presuda odabrani su predmeti u kojima je ESLJP detaljnije razradio konvencijske standarde i načela, te se osvrnuo na osobito važna pitanja u području ljudskih prava i temeljnih sloboda u kontekstu aktualnih pravnih i društvenih zbivanja s kojima se susreću i hrvatski sudovi i druga nacionalna tijela.

Izdvojili smo 2 presude velikog vijeća.

U predmetu **Kavala protiv Turske** ESLJP je u skladu s člankom 46. stavkom 4. Konvencije odlučivao povodom pitanja Odbora ministara Vijeća Europe koje se odnosilo na to je li Republika Turska propustila postupiti po konačnoj presudi ESLJP-a u istoimenom predmetu. Utvrdio da je odlukom da ne pusti podnositelja zahtjeva na slobodu, iako je to bilo izričito navedeno u presudi ESLJP-a, Turska je povrijedila obvezu izvršenja konačne presude.

Veliko vijeće u predmetu **Savisckis i dr. protiv Latvije** ocjenjivalo je jesu li postojali važni razlozi za isključivanje razdoblja rada u drugim državama bivšeg SSSR-a prilikom izračuna mirovinskog staža za nedržavljanu, dok za latvijske državljane takva razdoblja nisu bila isključena. Uvažavajući obrazloženje latvijskog Ustavnog suda, uz naglasak kako države imaju široku slobodu procjene pri uređivanju sustava mirovinskog osiguranja, veliko vijeće je zaključilo da je povlaštenu tretman koji su imali državljani Latvije bio u skladu s ciljem ponovne izgradnje života te nacije, uzimajući pri tome u obzir da je ta država prešla iz totalitarnog režima u demokratski oblik vladavine, te da nije imala obvezu preuzeti mirovinske obveze koje potječu iz bivšeg SSSR-a ili proizlaze iz aneksije Latvije. Stoga nije došlo do povrede čl. 14. u vezi s čl. 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Dodatno, kao posebno bitne presude u razdoblju svibanj – kolovoz 2022., izdvojeno je još sedam presuda.

Podnositeljica zahtjeva u predmetu **Traskunova protiv Rusije**, pred ESLJP-om je prigovorila da su liječnici prekršili mjerodavne propise o kliničkim ispitivanjima i povrijedili svoju dužnost da osiguraju sigurnost njezine kćeri tijekom kliničkog ispitivanja, što je dovelo do njezine smrti. ESLJP je utvrdio da je došlo do povrede materijalnog i postupovnog aspekta članka 2. Konvencije. Iako ESLJP nije utvrdio bilo kakve nedostatke u regulatornom okviru u Rusiji u predmetno vrijeme, praktična provedba podnositeljčinog sudjelovanja u kliničkom testiranju bila je upitna iz više razloga. Dodatno, iako se u okviru zdravstvene zaštite od države zahtijeva da uspostavi učinkovit i neovisan pravosudni sustav kako bi se mogao utvrditi uzrok smrti pacijenata i tko je odgovaran za smrt, stegovni postupak koji je podnositeljci bio na raspolaganju kao pravno sredstvo nije se pokazao djelotvornim u okolnostima njezinog predmeta.

U predmetu **Oganezova protiv Armenije** ESLJP je utvrdio da su nacionalne vlasti propustile podnositeljicu i njezinu imovinu zaštititi od homofobnih napada i provesti učinkovitu istragu. ESLJP je utvrdio da je članak 3. Konvencije primjenjiv i povrijeđen iako podnositeljica nije pretrpjela tjelesne ozljede. Također, propusti armenijskih vlasti pri uspostavljanju zakonodavnog okvira sukladno kojem bi seksualna orijentacija i rodni identitet predstavljali diskriminatornu osnovu, kao i u provođenju istrage u kojoj nisu nastojale otkriti jesu li postojali diskriminatorni motivi počinjenja kaznenih djela, doveli su do toga da su zločini motivirani predrasudama prema LGBT zajednici bili jednako tretirani kao i zločini koji nemaju takve elemente.

Pitanjem pravilnog postupanja prema maloljetniku migrantu bez pratnje, ESLJP se bavio u predmetu **Darboe i Camara protiv Italije** povodom zahtjeva podnositelja koji je u Italiju stigao iz Gvineje i bio smješten u prihvatni centar za odrasle unatoč njegovoj tvrdnji da je maloljetan. ESLJP je zaključio da talijanske vlasti nisu primijenile načelo presumpcije maloljetnosti podnositelja koje ESLJP smatra suštinskim elementom zaštite prava na poštovanje privatnog života osobe bez pratnje koja izjavi da je maloljetna, niti su razmatrale pridodana potrebna postupovna jamstva. Ujedno, smještajem podnositelja u prihvatilište za odrasle talijanske vlasti zanemarile su činjenicu da je podnositelj kao maloljetnik bio iznimno ranjiv te da prihvatilište za odrasle nije bilo prilagođeno njegovoj dobi i potrebama. Slijedom navedenog ESLJP je utvrdio povrede članaka 8., 3. i 13. Konvencije.

Povredu članka 8. Konvencije ESLJP je utvrdio i u predmetu **C. protiv Rumunjske** u kojem je došlo do značajnih nedostataka u provođenju istrage povodom kaznene prijave podnositeljice zbog seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu. Analizirajući nacionalni postupak, ESLJP je primijetio da rumunjske vlasti nisu ponudile nikakvo objašnjenje kako su došle do zaključka da postupanje nadređenog djelatnika prema podnositeljici, a koje je on i priznao, nije počinjeno s potrebnim stupnjem kaznene odgovornosti da bi ga nacionalni sudovi i tijela kvalificirali kao seksualno uznemiravanje. Dodatno, ESLJP je primijetio da su dokazi dostavljeni tijekom istrage samo detaljno opisani bez ikakvog nastojanja nacionalnih vlasti da ih stave u potreban kontekst te ocjene njihovu koherentnost i vjerodostojnost.

U predmetu **Algirdas Butkevičius protiv Litve**, ESLJP je ocjenjivao je li objava snimke telefonskog razgovora između premijera Litve i drugog političara pribavljena mjerama tajnog nadzora predstavljala povredu prava na poštovanje dopisivanja. Utvrdio je kako odluka nacionalnih vlasti o dopuštenosti snimanja i prosljeđivanja transkripta parlamentarnoj komisiji koja je na javnoj sjednici raspravljala o njegovom sadržaju nije bila proizvoljna, pa stoga nije mogao utvrditi da je miješanje u pravo podnositelja bilo nezakonito. Miješanje nije bilo niti nerazmjerno jer podnositelj nije ukazao koje su to izravne i negativne posljedice po njegov privatni život proizašle iz objave snimke telefonskog razgovora. ESLJP je još istaknuo da je podnositelj kao političar i premijer morao biti svjestan da će njegove radnje biti podvrgnute javnoj analizi i ispitivanju. Slijedom navedenog, ESLJP nije utvrdio da je došlo do povrede članka 8. Konvencije.

Pitanjem osiguranja uvjeta u kojima nevladine udruge mogu obavljati svoju ulogu „čuvara društva“ ESLJP se bavio u predmetu ruskih nevladinih organizacija, **Ecodefence i drugi**

protiv Rusije zbog ograničenja koja su im bila nametnuta Zakonom o stranim agentima. ESLJP je utvrdio da su obveze, ograničenja i sankcije koje su udrugama i drugim dionicima civilnog društva u Rusiji bile nametnute Zakonom o stranim agentima imale obeshrabrujući učinak te su predstavljale nezakonito i nerazmjerno miješanje u pravo na slobodu udruživanja.

Na kraju, presuda **Arnar Helgi Lárusson protiv Islanda** odnosi se na nemogućnost podnositelja zahtjeva - osobe s invaliditetom da pristupi dvjema javnim zgradama u kojima su se odvijali glavni kulturni i društveni događaja u njegovoj općini. ESLJP je napomenuo da članak 14. Konvencije treba tumačiti na način da pred državne vlasti stavlja obvezu provođenja „razumne prilagodbe“, što podrazumijeva potrebnu i prikladnu preinaku i podešavanje koje ne predstavlja nerazmjerno ili neprimjereno opterećenje, a koje osobe s invaliditetom imaju pravo očekivati kako bi osigurale uživanje ili ostvarivanje na jednakoj osnovi s drugima, svih ljudskih prava i temeljnih sloboda. ESLJP je utvrdio da su islandske vlasti uložile značajne napore kako bi poboljšale pristupačnost javnim zgradama, te je prihvatio argument islandske vlade da je, sukladno strategiji poboljšanja pristupa javnim zgradama, općina prioritet osiguranja veće pristupačnosti dala administrativnim, obrazovnim i sportskim ustanovama. Slijedom navedenog, ESLJP je zaključio da Island nije propustio ispuniti svoje pozitivne obveze te da nije došlo do povrede podnositeljevog prava na poštovanje privatnog života.

PRAVO NA ŽIVOT

ČLANAK 2.

1. Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kaznena djela za koje je ta kazna predviđena zakonom.

2. Nije u suprotnosti s odredbama ovoga članka lišenje života proizašlo iz upotrebe sile koja je bila nužno potrebna:

- a) pri obrani bilo koje osobe od protupravnog nasilja;
 - b) pri zakonitom uhićenju ili pri sprječavanju bijega osobe zakonito lišene slobode;
 - c) radi suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom.
-

TRASKUNOVA PROTIV RUSIJE

zahtjev br. 21648/11

presuda vijeća od 30. kolovoza 2022.

DRŽAVA NIJE OSIGURALA DJELOTVORNU PROVEDBU REGULATORNOG OKVIRA ZA ZAŠTITU PRAVA NA ŽIVOT OSOBE S DUŠEVNIM SMETNJAMA TIJEKOM KLINIČKOG ISPITIVANJA EKSPERIMENTALNOG LIJEKA

ČINJENICE

Kćer podnositeljice zahtjeva (A.T.) umrla je tijekom sudjelovanja u kliničkom ispitivanju novog lijeka namijenjenog liječenju shizofrenije od koje je patila dugi niz godina. A.T. je sudjelovala u dva takva klinička ispitivanja temeljem svog pisanog pristanka. Tijekom oba istraživanja liječnici koji su provodili istraživanje znali su koji lijek pojedini pacijent uzima, no sami pacijenti nisu znali koji lijek uzimaju – onaj koji se koristio duže vrijeme u liječenju shizofrenije ili drugi novi lijek. Podnositeljica je uzimala novi lijek. Sudjelovanje u oba klinička ispitivanja je bilo uvjetovano zadovoljavajućim zdravstvenim stanjem sudionika. Stoga su oni morali obaviti razne liječničke pretrage. Letak za pacijente koji je sadržavao informacije o kliničkom ispitivanju sadržavao je upozorenje da su kontraindikacije eksperimentalnih medicinskih proizvoda nepredvidive i da detaljni podaci o učincima ovog proizvoda na ljude još nisu dostupni. Jedan od rizika novog lijeka bio je moguće pogoršanje mentalne bolesti pacijenta. Liječnik zadužen za sudionike istraživanja trebao je procijeniti taj rizik te upozoriti sudionika ako je taj rizik bio medicinski neprihvatljiv. U slučaju značajnih nuspojava koje bi trajale duže vrijeme nadležni liječnik mogao je isključiti sudionika iz daljnjeg istraživanja. Sudionici su u svakom trenutku svojom voljom mogli prekinuti sudjelovanje u istraživanju. Bili su predviđeni i redoviti posjeti liječniku koji je vodio istraživanje. Tijekom prvog kliničkog ispitivanja podnositeljici se pogoršala shizofrenija,

razdražljivost i nesаница. Budući da se njezina duševna bolest pogoršala, podnositeljica je bila hospitalizirana u psihijatrijskoj bolnici u svibnju 2005. U prosincu iste godine, za vrijeme boravka u psihijatrijskoj bolnici potpisala je pristanak za sudjelovanje u drugom kliničkom ispitivanju istog lijeka. Četiri mjeseca kasnije A.T. je doživjela srčani i respiratorni zastoj. Preminula je četiri dana kasnije. Podnositeljica zahtjeva zatražila je od Odbora za zdravstvenu skrb Vlade (dalje: Odbor) utvrđivanje okolnosti i odgovornih osoba za smrt svoje kćeri. Međutim, Odbor je utvrdio da je provođenje kliničkog testiranja bilo u skladu sa svim propisanim uvjetima i da ne postoji neposredna uzročna veza između smrti A.T. i uzimanja novog lijeka. U svibnju 2006. podnositeljica je podnijela kaznenu prijavu državnom odvjetništvu. Pokrenuta je predistraga te su ispitani brojni svjedoci, uključujući liječnika koji je pozvao A.T. da sudjeluje u testiranju i koji je pratio njezino zdravstveno stanje tijekom kliničkog ispitivanja. Vještačenje je ukazalo na propuste u nadzoru nad zdravstvenim stanjem A.T. prije početka i tijekom provođenja ispitivanja te je vještak zaključio da postoji indirektna veza između smrti podnositeljice i uzimanja novog lijeka. Na zahtjev istražitelja, provedeno je i drugo vještačenje koje je također utvrdilo postojanje indirektno veze između smrti A.T. i korištenja lijeka. Nadležni istražitelj odbio je pokrenuti kazneni postupak smatrajući da postupanjem liječnika nisu ostvarena bitna obilježja nekog kaznenog djela. Odluku istražitelja potvrdili su i domaći sudovi.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 2. Konvencije, podnositeljica zahtjeva prigovarala je da su liječnici prekršili mjerodavne propise o kliničkim ispitivanjima i povrijedili svoju dužnost osiguranja sigurnost njezine kćeri tijekom kliničkog ispitivanja, što je dovelo do njezine smrti. Također je prigovorila da nije primila odgovarajući sudski odgovor u tom pogledu.

OCJENA ESLJP-a

Materijalni aspekt članka 2.

ESLJP je ponovio da su u kontekstu zdravstvene skrbi pozitivne obveze država koje se odnose na liječenje u materijalnom aspektu ograničene obvezu uspostave učinkovitog regulatornog okvira koji obvezuje bolnice (privatne ili javne) da usvoje odgovarajuće mjere za zaštitu života pacijenata ([Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala](#) [VV], broj 56080/13, st.186., 19. prosinca 2017.). ESLJP je također naglasio da je važno da pojedinci koji se suočavaju s rizicima za svoje zdravlje imaju pristup informacijama koje im omogućuju procjenu tih rizika. Države moraju donijeti potrebne regulatorne mjere kako bi osigurale da liječnici razmotre predviđeni učinak planiranog medicinskog postupka na fizički integritet svojih pacijenata i unaprijed obavijeste pacijente o tim posljedicama tako da oni mogu dati informirani pristanak ([Ionită protiv Rumunjske](#), broj 81270/12, st. 84., 10. siječnja 2017.).

ESLJP je ponovio da su u kontekstu zdravstvene skrbi materijalne pozitivne obveze država koje se odnose na liječenje ograničene na obvezu reguliranja, odnosno obvezu uspostave učinkovitog regulatornog okvira koji prisiljava bolnice (privatne ili javne) da usvoje odgovarajuće mjere za zaštitu života pacijenata.

Ispitujući situaciju A.T., ESLJP je smatrao da su okolnosti ovog predmeta prešle granice pukog medicinskog nemara. U pitanju je bila sigurnost A.T. tijekom kliničkih ispitivanja novog lijeka koje su odobrila nadležna tijela. Klinička ispitivanja takvih proizvoda podrazumijevala su inherentne rizike za zdravlje i život sudionika te su kao takva predstavljala oblik opasne aktivnosti koja mora uključivati pozitivnu obvezu država da donesu i provedu mjere osmišljene

kako bi se osigurala sigurnost osoba uključenih u takva ispitivanja. Stoga je ključno pitanje jesu li domaća tijela prilikom uključivanja A.T. u klinička ispitivanja novog lijeka ispunila svoju pozitivnu obvezu da osiguraju svođenje rizika za njezin život na razumni minimum.

ESLJP je utvrdio da nije bilo moguće utvrditi nikakve nedostatke u regulatornom okviru primjenjivom u tuženoj državi u relevantno vrijeme, ali je njegova praktična provedba u ovom predmetu bila upitna iz više razloga:

1. Prije nego što je bila uključena u klinička ispitivanja A.T. nije sveobuhvatno pregledao liječnik iako je to bilo propisano relevantnim domaćim protokolima. Također nije bilo nikakvih informacija o praćenju njezina zdravstvenog stanja tijekom cijelog razdoblja oba klinička ispitivanja. Unatoč pokazivanju simptoma nakon prvog kliničkog ispitivanja koje se protivilo sudjelovanju u drugom ispitivanju, ipak je bila pozvana da sudjeluje u drugom ispitivanju bez odgovarajućeg ispitivanja zdravstvenog stanja.

2. Iako se moglo smatrati da je A.T. bila propisno obaviještena o općim rizicima svojstvenim ispitivanjima, zdravstveni djelatnici zaduženi za klinička ispitivanja zbog neprovođenja najosnovnijih liječničkih pregleda nisu bili upoznati sa njezinim stvarnim zdravstvenim stanjem. A.T. stoga nije primila potpune informacije koje bi joj omogućile da ocijeni potencijalne rizike i da donese informiranu odluku o sudjelovanju u kliničkom ispitivanju.

3. S obzirom na njihovu ranjivost, važno je da duševno bolesni pacijenti uživaju povećanu zaštitu i da njihovo sudjelovanje u kliničkim ispitivanjima bude popraćeno posebno snažnim zaštitnim mjerama. Od ključne je važnosti, među ostalim, objektivno utvrditi sposobnost odlučivanja takvih pacijenata kako bi se uklonio rizik od davanja suglasnosti bez potpunog razumijevanja o tome što se događa ([Arskaya protiv Ukrajine](#), broj 45076/05, st. 87-90, 5. prosinca 2013.). A.T. je godinama patila od teške duševne bolesti koja se pogoršala tijekom prvog kliničkog ispitivanja. Duševna bolest poput one od koje je patila može se manifestirati, između ostalog, neuređenim razmišljanjem i poteškoćama u komunikaciji s drugima. Međutim, nije bilo dokaza da su nadležni liječnici, kada su je pozvali na sudjelovanje u drugom ispitivanju i prihvatili njezin pristanak na njega, propisno ocijenili je li A.T. doista mogla donijeti razumne odluke u vezi s njezinim daljnjim sudjelovanjem u ispitivanju lijeka.

Uzimajući u obzir gore navedene propuste u praktičnoj primjeni postojećeg regulatornog okvira te ranjivost i ozbiljne posljedice koje su nastupile za A.T., ESLJP je utvrdio povredu čl. 2. Konvencije u materijalnom aspektu.

Postupovni aspekt članka 2.

Postupovna obveza članka 2. u okviru zdravstvene zaštite zahtijeva od država da uspostave učinkovit i neovisan pravosudni sustav kako bi se mogao utvrditi uzrok smrti pacijenata te tko je odgovoran za tu smrt. U nekim iznimnim situacijama, kada krivnja koja se može pripisati pružateljima zdravstvene zaštite prelazi puku pogrešku ili medicinski nemar, ESLJP je smatrao da poštovanje postupovne obveze mora uključivati primjenu kaznenog prava. U svim drugim slučajevima u kojima povreda prava na život ili osobnog integriteta nije namjerno prouzročena, postupovna obveza nametnuta člankom 2. ne zahtijeva nužno kaznenopravno sredstvo (*Lopes de Sousa Fernandes protiv Španjolske*, st. 214. -15.). Ta obveza bit će ispunjena ako pravni sustav žrtvama pruži pravno sredstvo pred građanskim sudovima, samostalno ili zajedno s pravim sredstvom pred kaznenim sudovima, koje omogućuje utvrđivanje odgovornosti dotičnih liječnika i dobivanje odgovarajuće građanske pravne zaštite. Također se mogu predvidjeti stegovne mjere.

Postupovna obveza članka 2. u okviru zdravstvene zaštite zahtijeva od država da uspostave učinkovit i neovisan pravosudni sustav kako bi se mogao utvrditi uzrok smrti pacijenata te tko je odgovoran za tu smrt.

Podnositeljica zahtjeva bezuspješno je pokušala pokrenuti stegovni postupak pred Odborom te kazneni postupak radi utvrđivanja odgovornih za smrt njezine kćer. Nadležna državna tijela propustila su u ovom predmetu ispitati jesu li predmetna klinička ispitivanja provedena u skladu s mjerodavnim pravim okvirom te jesu li posebno poštovala uspostavljene zaštitne mjere. Između ostalog, nisu razmotrila zaključke vještaka u vezi s očitim nedostatkom sveobuhvatnog liječničkog pregleda ili zdravstvenog praćenja A.T. prije ili tijekom bilo kojeg od dvaju ispitivanja. Također nisu procijenivali nalaze vještaka u mjeri u kojoj su oni ukazali na kontraindikacije za sudjelovanje A.T. u drugom kliničkom ispitivanju. Stoga se ne može reći da je kazneno pravno sredstvo bilo djelotvorno u okolnostima ovoga predmeta.

Podnositeljica zahtjeva nikada nije podnijela građansku tužbu protiv zdravstvenih djelatnika ili zdravstvene ustanove. Nejasno je je li takav put bio na raspolaganju podnositeljici zahtjeva i, ako jest, bi li se njime postigao rezultat koji traži članak 2. (utvrđivanje okolnosti smrti njezine kćeri, utvrđivanje odgovornih i osiguravanje odgovarajuće naknade podnositeljici zahtjeva). Također je bilo nejasno bi li građanskopravno sredstvo dodalo bilo kakve bitne elemente koji nisu dostupni korištenjem kaznenopravnog sredstva.

Stoga je došlo i do povrede čl. 2. Konvencije u postupovnom smislu.

PRAVEDNA NAKNADA

20.000 EUR na ime neimovinske štete

270 EUR na ime troškova i izdataka

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo na život*
- *pojačana zaštita osoba s duševnim smetnjama*
- *pozitivne obveze države*
- *materijalni i postupovni aspekt*
- *klinička ispitivanja novih lijekova*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

Sudac Serghides izrazio je suglasno mišljenje koje je priloženo uz presudu.

ZABRANA MUČENJA

ČLANAK 3.

Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

OGANEZOVA PROTIV ARMENIJE

*zahtjevi br. 71367/12 i 72961/12
presuda vijeća od 17. svibnja 2022.*

POVREDA ČLANKA 3. KONVENCIJE ZBOG PROPUSTA NACIONALNIH VLASTI DA ŽATITE PODNOSITELJICU I NJEZINU IMOVINU OD HOMOFOBNIH NAPADA TE PROVEDU UČINKOVITU ISTRAGU

ČINJENICE

Podnositeljica zahtjeva bila je istaknuta članica LGBT zajednice u Armeniji koja je otvoreno i javno promovirala prava LGBT zajednice u Armeniji i na međunarodnoj razini. Ujedno, bila je i suvlasnica i voditeljica kluba u centru Erevana u kojem su se članovi LGBT zajednice okupljali i družili. Nakon što je na armenskoj televiziji emitiran intervju podnositeljice u kojem je kritizirala razinu zaštite ljudskih prava u Armeniji, podnositeljica je postala meta internetske kapanje mržnje, prijetnji i zastrašivanja zbog svoje seksualne orijentacije. Uslijed javne harange protiv podnositeljice koja je trajala nekoliko tjedana, članovi neonacističke grupe počeli su uznemiravati i zastrašivati goste kluba, a sve je kulminiralo podmetanjem požara u klubu koji je zbog predmetnog događaja pretrpio značajnu štetu. Podnositeljica i drugi suvlasnici kluba uz pomoć sigurnosnih kamera identificirali su počinitelje i napad prijavili policiji. Počinitelji su uhvaćeni te su priznali podmetanje požara, pritom navodeći da su bili motivirani svojim homofobnim i nacističkim uvjerenjima. Njihove postupke podržali su neki istaknuti armenski političari, a sukladno navodima podnositeljice, i policija je prema počinjenim djelima koji su očito bili počinjeni iz mržnje bila ravnodušna, pronalazeći čak i opravdanje za optužene. Nakon podmetnutog požara, drugi pojedinci su nastavili vandalizirati klub a bez stvarnih posljedica po njih, dok je podnositeljica svakodnevno bila izložena prijetnjama smrću, govoru mržnje i fizičkom maltretiranju. Situacija je u toj mjeri eskalirala da je podnositeljčina sestra koja nije bila izravno umiješana u poslovanje kluba ili djelovanje podnositeljice dobila otkaz zbog straha njezinog poslodavaca od napada na ugostiteljski objekt u kojem je radila, a policija je na nekoliko dana uvela i mjere zaštite u odnosu na podnositeljicu i njoj najbliže kontakte. Posljedično, lišene prihoda zbog gubitka posla odnosno izvora prihoda i progona kojeg je podnositeljica trpjela zbog svoje seksualne orijentacije, ona i njezina sestra preselile su u Švedsku gdje su zatražile azil. Dva počinitelja koja su podmetnula požar u klubu, osuđena su zbog namjernog nanošenja

štete. Podnositeljica se protiv te presude neuspješno žalila, a podnosioci su kasnije i pomilovani.

PRIGOVORI

Podnositeljica je pred ESLJP-om prigovorila da su nacionalne vlasti propustile provesti učinkovitu istragu koja bi uzela u obzir homofobne motive počinitelja pri podmetanju požara u klubu te da su je nacionalne vlasti propustile zaštititi od daljnjih napada koji su uslijedili nakon požara.

OCJENA ESLJP-a

Dopuštenost

Uvodno, ESLJP je istaknuo da nije sporno da nacionalne vlasti sukladno Konvenciji imaju pozitivnu obvezu spriječiti zločine i nasilje koje pojedinci čine iz mržnje prema drugima, te istražiti postoji li poveznica između diskriminativnih motiva i nasilja, neovisno o tome bilo ono fizičko ili verbalno. Ovisno o okolnostima pojedinog predmeta te prirodi prigovora koju podnositelj istakne, ESLJP može prethodno navedene pozitivne obveze države analizirati iz perspektive prava i jamstava koja se pružaju u okviru članka 3., 8. i 14. Konvencije.

U konkretnom predmetu, imajući na umu *inter alia* pritužbu podnositeljice da se nacionalne vlasti uopće nisu pozabavile pitanjem homofobnih motiva počinitelja, ESLJP je smatrao da je podnositeljčin predmet najprikladnije analizirati kroz prizmu članka 3.

No da bi članak 3. Konvencije bio primjenjiv u predmetu, zlostavljanje mora doseći potreban minimalni prag ozbiljnosti, što načelno znači da je podnositelj pretrpio neku tjelesnu ozljedu ili intenzivnu fizičku ili psihičku patnju. Međutim, čak i u nedostatku predmetnih aspekata, kada određeno postupanje ponižava ili omalovažava pojedinca, bilo u očima drugih ili njega samog, pokazujući nedostatak poštovanja prema njemu ili umanjujući njegovo ljudsko dostojanstvo, budeći osjećaj straha, tjeskobe ili inferiornosti koji mogu slomiti otpor pojedinca, postupanje može biti okarakterizirano kao ponižavajuće i članak 3. Konvencije stoga može biti primjenjiv čak i kada nema fizičkih ozljeda.

Konvencije u svezi s člankom 14. Konvencije ([Identoba i drugi protiv Gruzije](#),¹ br. 73235/12, stavak 64., 12. svibnja 2015., i [Women's Initiatives Supporting Group i drugi protiv Gruzije](#), br. 73204/13 i 74959/13, stavak 57., 16. prosinca 2021.).

Da bi članak 3. Konvencije bio primjenjiv, zlostavljanje mora doseći potreban minimalni prag ozbiljnosti, što načelno znači da je podnositelj pretrpio neku tjelesnu ozljedu ili intenzivnu

fizičku ili psihičku patnju. Međutim, čak i u nedostatku predmetnih aspekata, kada određeno postupanje ponižava ili omalovažava pojedinca, bilo u očima drugih ili njega

¹ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#).

samog, pokazujući nedostatak poštovanja prema njemu ili umanjujući njegovo ljudsko dostojanstvo, budeći osjećaj straha, tjeskobe ili inferiornosti koji mogu slomiti otpor pojedinca, postupanje može biti okarakterizirano kao ponižavajuće i članak 3. Konvencije stoga može biti primjenjiv čak i kada nema fizičkih ozljeda ([Women's Initiatives Supporting Group i drugi protiv Gruzije](#), br. 73204/13 i 74959/13, stavak 59., 16. prosinca 2021.). Navedeno vrijedi i za diskriminatorno postupanje koje, ako dosegne potrebni prag ozbiljnosti, može biti ponižavajuće u smislu članka 3. Konvencije.

Slijedom navedenog, ESLJP je najprije nastojao utvrditi je li članak 3. u vezi s člankom 14. Konvencije primjenjiv u predmetu podnositeljice.

Primjenjujući istaknuta načela, ESLJP je zaključio da činjenica što počinitelji nisu podnositeljici nanijeli nikakvu stvarnu fizičku ozljedu nije bila presudna. Naime, podnositeljica je bila meta trajne i agresivne homofobne kampanje koja je naposljetku dovela do toga da je morala napustiti Armeniju. Pri procjeni spornih događaja ESLJP se vodio različitim izvješćima² sukladno kojima je LGBT zajednica u Armeniji uživala slabu zaštitu i nalazila se u nesigurnoj poziciji. U tom kontekstu, razmatrajući okolnost da je podnositeljica bila osoba koja je javnim progovaranjem o problemima LGBT zajednice bila posebno izložena homofobnim napadima, njezina ranjivost i diskriminatorna priroda svih incidenata posebno je došla do izražaja.

Cilj svih napada i incidenata bio je uplašiti podnositeljicu, a kako bi ona odustala od javnog zagovaranja prava LGBT zajednice i vođenja projekata koji bi toj zajednici bili od interesa, poput vođenja kluba u kojem su se mogli slobodno okupljati i družiti. Također, uništavanje kluba rezultiralo je time da je podnositeljica ostala bez izvora prihoda. Prema utvrđenju ESLJP-a, nije sporno da su napadi na podnositeljicu kao i podmetanje požara bili motivirani homofobnim stavovima počinitelja te da su bili planirani i usmjereni na odvraćanje podnositeljice od ponovnog otvaranja kluba. Pritom, emocionalnu patnju podnositeljice, osjećaj nesigurnosti i bespomoćnosti, sigurno je dodatno potencirala činjenica da policija nije pravilno niti na vrijeme reagirala nakon što je ona prijavila napade izvršene na nju i klub. Tako je primjerice, mjera zaštite u odnosu na nju i njezine najbliže, određena sa značajnim zakašnjenjem te je ukinuta nakon samo pet dana bez ikakvog obrazloženja i bez ikakve naznake da podnositeljica i njoj bliske osobe više nisu bile izložene riziku od zlostavljanja. Sve navedeno kod podnositeljice je svakako moralo izazvati osjećaj straha, tjeskobe i nesigurnosti koji nisu bili u skladu s njezinim pravom na poštovanje ljudskog dostojanstva.

Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da je dosegnut potreban prag ozbiljnosti te da je članak 3. u vezi s člankom 14. Konvencije primjenjiv u predmetu.

² *Inter alia*: Izjava Europske komisije za borbu protiv rasizma i nesnošljivosti od 7. lipnja 2016., Izvješće Međunarodne lezbijске, gej, biseksualne, trans i interseksualne asocijacije iz 2009., Izjava Amnesty Internationala od 18. svibnja 2012.

Osnovanost

ESLJP je ponovio da isto kao i kod članka 2., u određenim okolnostima članak 3. Konvencije pred države članice postavlja zahtjev poduzimanja operativnih mjera kako bi se zaštitile žrtve ili potencijalne žrtve od zlostavljanja. Iako ne apsolutna, predmetna obveza svakako zahtijeva poduzimanje mjera koje bi trebale

ESLJP je istaknuo da kada su predmet istrage nasilni incidenti, poput zlostavljanje pojedinca, nacionalne vlasti imaju dužnost poduzeti sve potrebne korake kako bi otkrili postoje li neki diskriminatorni motivi u njihovom ishodištu.

ponuditi učinkovitu zaštitu djece i pripadnika drugih ugroženih i ranjivih skupina od zlostavljanja o kojem su nacionalne vlasti imale ili trebale imati saznanja ([X i drugi protiv Bugarske](#) [VV]³, br. 22457/16, stavci 181.-183., 2. veljače 2021.). Kada obveza poduzimanja preventivnih mjera ne postoji, država je i dalje sukladno članku 3. Konvencije dužna provesti učinkovitu istragu zbog navoda o zlostavljanju, čak i kada je ono počinjeno od strane privatne osobe ([M.C. i A.C. protiv Rumunjske](#),⁴ br. 12060/12, stavak 110., 12. travnja 2016.). Pritom, učinkovita je ona istraga pomoću koje se mogu utvrditi činjenice u predmetu te koja može dovesti do identificiranja i kažnjavanja odgovornih. Dodatno, kada su predmet istrage nasilni incidenti, poput zlostavljanje pojedinca, nacionalne vlasti imaju dužnost poduzeti sve potrebne korake kako bi otkrili postoje li neki diskriminatorni motivi u njihovom ishodištu.

U tom smislu, ESLJP je ispitao navode podnositeljice da istraga o podmetanju požara nije bila učinkovita te je uvodno istaknuo da analizirajući samo brzinu postupanja, nacionalne su vlasti provele brzu i ekspeditivnu istragu u kojoj su sve istražne radnje obavljene u roku od godinu dana a kazneni postupak u kojem su počinitelji osuđeni trajao samo sedam mjeseci.

Imajući u vidu navedeno, ESLJP je ipak zaključio da je istraga bila obilježena nizom propusta i nedostataka. Naime, nakon što je stigla na mjesto zločina policija nije poduzela nikakve istražne radnje, a počinitelji su identificirani i kasnije uhićeni primarno zbog napora podnositeljice i zaposlenika obližnje tvrtke. Također, iako je od samog početka, iz nedvosmislenih i izravnih dokaza, bilo razvidno da je motiv podmetanja požara bila homofobna netrpeljivost koju su počinitelji osjećali prema podnositeljici i pripadnicima LGBT zajednice, počinitelji su optuženi i u konačnici osuđeni samo zbog namjernog nanošenja štete.

Ujedno, ESLJP je istaknuo da je postojanje dokaza da je kazneno djelo počinjeno iz mržnje, zahtijevalo od domaćih vlasti da primjene kaznenopravne mehanizme koji bi mogli rasvijetliti motive počinitelja, a onda i primjereno kazniti odgovorne. No analizirajući armensko kazneno pravo, ESLJP je utvrdio da takvi mehanizmi nisu bili predviđeni nacionalnim zakonodavstvom jer diskriminacija na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta nije bila predviđena kao kvalifikatorna ili otegotna okolnost pri počinjenju

³ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#).

⁴ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

kaznenog djela. Štoviše, seksualna orijentacija i rodni identitet nisu bili obuhvaćeni ni kaznenim djelom poticanja na mržnju, usprkos tome što je navedeno bilo suprotno preporuci Europske komisije za borbu protiv rasizma i nesnošljivosti⁵. Posljedično, temeljni aspekt zločina zanemaren je te učinjen kaznenopravno beznačajnim.

Predmetni propusti nacionalnih vlasti, doveli su u konačnici do toga da su zločini motivirani predrasudama prema LGBT zajednici bili tretirani jednako kao i zločini koji nemaju takve elemente, a što je zapravo neprihvatljivo jer navedeno predstavlja popuštanje i prešutni pristanak na počinjenje zločina iz mržnje. Stoga, prema zaključku ESLJP-a, kada su u pitanju zločini počinjeni iz mržnje nacionalna tijela moraju se na odgovarajući način pozabaviti pitanjem motiva počinjenja kaznenog djela. Štoviše, jednako postupanje nacionalnih vlasti u situacijama koje su zapravo u svojoj biti značajno različite može dovesti do povrede članka 14. Konvencije ([Begheluri i drugi protiv Gruzije](#), br. 28490/02, stavci 173. i 179., 7. listopada 2014.).

Slijedom navedenog, ESLJP je zaključio da armenske vlasti nisu provele učinkovitu istragu jer su propustile istražiti je li podmetanje požara bilo kazneno djelo koje je počinjeno zbog homofobnih stavova počinitelja.

Isto tako, ESLJP se negativno osvrnuo i na postupanje nacionalnih vlasti povodom napada

Predmetni propusti nacionalnih vlasti, doveli su u konačnici do toga da su zločini motivirani predrasudama prema LGBT zajednici bili tretirani jednako kao i zločini koji nemaju takve elemente, a što je neprihvatljivo jer navedeno predstavlja popuštanje i prešutni pristanak na počinjenje zločina iz mržnje.

na podnositeljicu i klub dogodili nakon podmetanja požara. Naime, nacionalne vlasti stvarno nisu poduzele nikakve istražne radnje kako bi spriječile daljnje napade na klub ili identificirale počinitelje. Također, sigurnosna mjera koja je uvedena radi zaštite podnositeljice i njezinih najbližih kontakata,

obustavljena je već nakon pet dana bez ikakvog stvarnog obrazloženja. S obzirom da je policija odlučila uvesti takve mjere jer je procijenila da postoji „stvarna opasnost koja prijeti životu, zdravlju i imovini podnositeljice zahtjeva“, odluka o ukidanju mjere zahtijevala je pažljivu i detaljnu procjenu jesi li ti rizici prestali.

U svakom slučaju, ESLJP je istaknuo da sukladno važećem zakonodavstvu u predmetnom razdoblju, nacionalne vlasti nisu ni bile u mogućnosti prikladno riješiti problem nasilnih napada koje je podnositeljica trpjela, odnosno napraviti stvarnu ocjenu motiva zbog kojih su napadi izvršeni jer armenskim zakonodavstvom to nije bilo ni predviđeno.

Stoga su nacionalne vlasti podnositeljici propustile pružiti odgovarajuću zaštitu i od napada motiviranih predrasudama koji su uslijedili nakon podmetanja požara te provesti odgovarajuću istragu podnositeljicinih navoda o zlostavljanju motiviranom homofobijom počinitelja.

⁵ Izvješće Europske komisije za borbu protiv rasizma i nesnošljivosti od 4. listopada 2016.

Konačno, ESLJP je istaknuo da je podnositeljica zahtjeva u predmetnom razdoblju, od podmetanja požara do preseljenja u Švedsku, bila izložena verbalnim napadima koji objavljujanim na društvenim mrežama akoci su uključivali brojene izravne pozive na nasilje. No, iako je podnositeljica navedene napade prijavila policiji i dostavila potrebne dokaze, ESLJP iz raspoloživih podataka ne može zaključiti da su nacionalne vlasti poduzele ikakve mjere kako bi podnositeljicu zaštitili od predmetnog zlostavljanja na internetu.

Sukladno praksi ESLJP-a ([Beizaras i Levickas protiv Litve](#), br. 41288/15, stavak 129., 14. siječnja 2020.), kada su u pitanju izravni verbalni napadi kojima se poziva na fizičko nasilje i koji su motivirani diskriminatornim stavovima, potrebno je primijeniti kaznenopravne mehanizme zaštite jer jedino oni nude primjerenu zaštitu od napada na mentalni i fizički integritet pojedinca te imaju potrebni odvraćajući učinak. Međutim, sukladno utvrđenju ESLJP-a takva mogućnost nije ni postojala prema armenskom kaznenom pravu.

Kada su u pitanju izravni verbalni napadi kojima se poziva na fizičko nasilje i koji su motivirani diskriminatornim stavovima, potrebno je primijeniti kaznenopravne mehanizme zaštite jer jedino oni nude primjerenu zaštitu od napada na mentalni i fizički integritet pojedinca te imaju potrebni odvraćajući učinak.

Dodatno, u svjetlu svih događaja koji su prethodili i/ili paralelno su se odvijali s verbalnim napadima protiv podnositeljice na internetu, ESLJP je smatrao da su nacionalne vlasti morale više pažnje pridati ozbiljnosti ugroze u kojoj se podnositeljica nalazila i njezinoj ranjivosti. No umjesto toga, neki članovi parlamenta javno su podržali takvo postupanje prema podnositeljici i članovima LGBT zajednice.

Naposljetku, ESLJP je primijetio da iako je u međuvremenu u Armeniji govor mržnje kriminaliziran i predstavlja kazneno djelo, seksualna orijentacija i rodni identitet još uvijek ne predstavljaju diskriminatornu osnovu, unatoč preporukama relevantnih međunarodnih tijela.

Posljedično, ESLJP je zaključio da nacionalne vlasti nisu uspjele primjerenim mjerama odgovoriti ni na govor mržnje, žrtva kojeg je bila podnositeljica zbog svoje seksualne orijentacije.

Slijedom svega navedenog, ESLJP je utvrdio da je u predmetu podnositeljice došlo do povrede članka 3. u vezi s člankom 14. Konvencije.

U odnosu pak na zahtjev podnositeljice da ESLJP Armeniji naloži provođenje općih mjera sukladno kojima bi Armenija morala provesti strukturne promjene, a koje bi *inter alia* uključivale izmjenu kaznenog zakonodavstva u smislu da bi spolna orijentacija i rodni identitet predstavljali diskriminatornu osnovu u okviru kaznenog djela govora mržnje te otegotnu okolnost pri počinjenju drugih kaznenih djela, ESLJP je odbio njezin zahtjev. Naime, ESLJP je ponovio da su presude Suda u biti deklaratorne prirode te je primarno na državama članicama da odaberu kako će provesti izvršenje presuda sukladno članku 46.

Konvencije ([Papamichalopoulos i drugi protiv Grčke \(članak 50.\)](#)), 31. listopada 1995., stavak 34., serija A br. 330-B).

PRAVEDNA NAKNADA

12.000 EUR na
neimovinske
4.500 EUR na ime
izdataka

KLJUČNE RIJEČI

- *zabrana mučenja*
- *zabrana diskriminacije*
- *homofobni napadi na pripadnicu LGBT zajednice i klub u kojem su se okupjali*
- *prag ozbiljnosti primjene članka 3. Konvencije*
- *pozitivne obveze*
- *učinkovita istraga*

ime
štete
troškova i

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

PRAVO NA POŠTOVANJE PRIVATNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA

ČLANAK 8.

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

DARBOE I CAMARA PROTIV ITALIJE

zahtjev br. 5797/17

presuda vijeća od 21. srpnja 2022.

SMJEŠTAJ MALOLJETNOG TRAŽITELJA AZILA BEZ PRATNJE U NEPRIKLADAN I PRENAPUČEN PRIHVATNI CENTAR ZA ODRASLE UZROKOVAO JE POVREDE ČLANAKA 8., 3. I 13. KONVENCIJE

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva⁶ gvinejski je državljanin koji je stigavši u Italiju na improviziranom plovilu zatražio međunarodnu zaštitu tvrdeći da je maloljetnik bez pratnje. Međutim, talijanske vlasti propustile su podnositelju pružiti bilo kakvu informaciju o tome kako pokrenuti taj postupak. Ujedno, talijanske vlasti podnositelju zahtjeva izdale su zdravstvenu iskaznicu s prijavljenim datumom rođenja, sukladno kojem je podnositelj imao 17 godina, ali unatoč tome prebačen je u prihvatni centar za odrasle osobe. Prema navodima podnositelja, a koje talijanska vlada nije osporila, prihvatni centar bio je prenapučen i podkapacitiran osobljem, te bez odgovarajućih obrazovnih i rekreacijskih sadržaja. Na više od 1400 ljudi smještenih u prihvatnom centru bio je samo jedan doktor i jedna medicinska sestra, kupaonice su bile bez odgovarajućeg grijanja i tople vode. Mjesec dana nakon premještaja, talijanske vlasti provele su postupak medicinskog utvrđivanja dobi podnositelja. Upotrebom *Greulich i Pyle* metode, rendgenskim pregledom zapešća, talijanske vlasti su zaključile da je podnositelj punoljetan i da ima osamnaest godina.

⁶ Presuda ESLJP u ovom predmetu, kako i naslov sugerira, odnosi se na dva podnositelja zahtjeva, g. Darboea i g. Camaru. Međutim, zahtjev g. Camare ESLJP je proglasio nedopuštenim jer je njegov pravni zastupnik izgubio kontakt s njim.

Sukladno navodima podnositelja, medicinski pregled izvršen je bez njegove privole, nije mu dostavljena kopija rezultata pregleda, u medicinskom izvješću nije naznačena mogućnost pogreške koja je mogla nastati primjenom predmetne metode utvrđivanja dobi, niti je bio obavješten o bilo kakvoj upravnoj ili sudskoj odluci koja je proizašla iz izvršenog pregleda. Dva mjeseca kasnije, uz pomoć punomoćnika, podnositelj je podnio zahtjev okružnom sudu radi imenovanja skrbnika i priznavanja njegovih prava koja se jamče talijanskim zakonodavstvom maloljetnim tražiteljima međunarodne zaštite. No do trenutka donošenja presude, ESLJP nije zaprimio informaciju o konačnom ishodu tog zahtjeva podnositelja. U međuvremenu, podnositelj je podnio zahtjev ESLJP-u zatraživši izdavanje privremene mjere sukladno pravilu 39. Poslovnika, tražeći premještaj u prihvatni centar za maloljetnike i imenovanje skrbnika. Nakon što je ESLJP odobrio privremenu mjeru, podnositelj je nakon što je četiri mjeseca proveo u prihvatnom centru za odrasle, premješten u prihvatni centar za maloljetnike.

PRIGOVORI

Pred ESLJP-om podnositelj je prigovorio postupanju talijanskih vlasti nakon što je izjavio da je maloljetan i bez pratnje te je tvrdio da je njihovo postupanje bilo protivno pravima koja se jamče člankom 3., 8. i 13. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

Članak 8.

ESLJP je zaključio da talijanske vlasti nisu primijenile načelo presumpcije maloljetnosti podnositelja, a koje Sud smatra suštinskim elementom zaštite prava na poštovanje privatnog života osobe bez pratnje koja izjavi da je maloljetna. Iako procjena dobi pojedinca može biti nužan korak u postupku dodjele međunarodne zaštite, radi otklanjanja sumnje o dobi pojedinca, načelo presumpcije maloljetnosti pretpostavlja da predmetnom postupku moraju biti pridodana potrebna postupovna jamstva.

Uvodno, ESLJP je istaknuo da sukladno članku 8. Konvencije država ima pozitivnu obvezu žurno razmotriti zahtjev za pružanjem međunarodne zaštite, a koja obveza je dodatno naglašena kada su u pitanju maloljetnici bez pratnje, koji u kontekstu migracija predstavljaju posebno ranjivu skupinu ([M.S.S. protiv Belgije i Grčke](#) [VV]⁷, br. 30696/09, stavak 262., 21. siječnja 2011). U tom smislu, ocjena dobi podnositelja zahtjeva za pružanjem međunarodne zaštite, predstavlja prvi korak u zaštiti postupovnih i materijalnih prava djeteta jer

sukladno europskim i međunarodnim propisima, zaštita prava djeteta počinje od trenutka kada neka osoba tako bude i identificirana.

⁷ Prijevod presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

Analizirajući sadržaj prigovora kojeg je podnositelj istaknuo u svom zahtjevu, ESLJP je uočio da se on odnosio na propust talijanskih vlasti da poduzmu potrebne mjere koje bi ga zaštitile kao maloljetnika bez pratnje te mu osigurali sva potrebna postupovna jamstva u okviru postupka utvrđivanja njegove dobi. ESLJP je pritom posebno naglasio da nije njegov zadatak špekulirati o tome je li podnositelj zahtjeva u trenutku dolaska u Italiju bio maloljetan te je li u tom pogledu dostavio neke dokumente ili ne. Sud je prihvatio činjenicu da su talijanske vlasti podnositelju izdale zdravstvenu iskaznicu sukladno kojoj je podnositelj imao 17 godina, a što talijanska vlada nije osporila.

Posljedično, ESLJP je opseg svoje pravne analize u okviru članka 8. Konvencije ograničio na pitanje: Jesu li talijanske vlasti osigurale postupovne zaštitne mjere koje proizlaze iz statusa podnositelja zahtjeva kao maloljetnika bez pratnje koji traži međunarodnu zaštitu.

ESLJP je istaknuo:

- Da su talijanske vlasti podnositelju propustile pravovremeno osigurati zakonskog skrbnika ili zastupnika. Stoga, iako je usmeno izrazio želju za podnošenjem zahtjeva za dobivanjem međunarodne zaštite neposredno nakon dolaska u Italiju, zahtjev za imenovanjem skrbnika pred okružnim sudom uspio je podnijeti tek nakon 6 mjeseci uz pomoć punomoćnika. Predmetni propust nacionalnih vlasti spriječio ga je da pravovremeno i učinkovito podnese zahtjev za dobivanje međunarodne zaštite.
- Rendgenski pregled podnositeljevog zapešća proveden je bez da je dobio ikakve informacije o vrsti postupka procjene dobi kojem je bio podvrgnut i mogućim posljedicama. Dodatno, podnositelju nije dostavljena kopija rezultata pregleda, a u medicinskom izvješću nije naznačena mogućnost pogreške koja je mogla nastati primjenom navedene metode utvrđivanja dobi. Konačno, nije donesena nikakva sudska ili upravna mjera kojom je utvrđeno da je podnositelj punoljetan, što mu je onemogućilo podnošenje žalbe.
- Kad je konačno podnio zahtjev pred nadležnim okružnim sudom za imenovanje skrbnika i priznavanje njegovih prava kao maloljetne osobe bez pratnje, podnositelj nije dobio nikakvu povratnu informaciju o ishodu podnesenog zahtjeva.

Slijedom navedenog, ESLJP je zaključio da talijanske vlasti u ovom predmetu nisu primijenile načelo presumpcije maloljetnosti podnositelja, a koje Sud smatra suštinskim elementom zaštite prava na poštovanje privatnog života osobe bez pratnje koja izjavi da je maloljetna. Iako procjena dobi pojedinca može biti nužan korak u postupku dodjele međunarodne zaštite, radi otklanjanja sumnje o dobi pojedinca, načelo presumpcije maloljetnosti pretpostavlja da predmetnom postupku moraju biti pridodana potrebna postupovna jamstva. S obzirom da podnositelj nije uživao ni minimalna postupovna jamstva koja su u predmetno vrijeme bila predviđena kako nacionalnim pravom tako i pravom EU⁸, proveo je četiri mjeseca u prihvatnom centru za odrasle, a što se nužno negativno odrazilo na njegovo pravo na osobni razvoj i uspostavljanje odnosa s drugima.

⁸ Zakonodavna uredba br.25 od 20. siječnja 2008. „Provedba EU Direktive 2005/85/CE o minimalnim standardima o postupcima u državama članicama za dodjelu i oduzimanje statusa izbjeglice“; Zakonska uredba br. 24 od 4. ožujka 2014. „Provedba Direktive 2011/36/EU o sprječavanju i borbi protiv trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava“.

Predmetni propusti pri poduzimanju potrebnih mjera mogli su se izbjeći smještajem podnositelja u specijalizirani centar ili kod udomitelja, odnosno poduzimanjem mjera koje bi u konačnici bile i u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i temeljnim načelom postupanja u najboljem interesu djeteta.

U opisanim okolnostima, ESLJP je utvrdio da su talijanske vlasti propustile postupiti u skladu sa svojim pozitivnim obvezama temeljem članka 8. Konvencije te da je došlo do povrede podnositeljevog prava na poštovanje privatnog života.

Članak 3.

Da može doći do povrede članka 3. Konvencije zbog smještaja maloljetnika, s ili bez pratnje, u prihvatne centre, ESLJP je već više puta utvrdio u svojoj dosadašnjoj praksi ([M.H. i drugi protiv Hrvatske](#), br. 15670/18 i 43115/18, stavci 183.-204., 18. studeni 2021., [R.R. i drugi protiv Mađarske](#) br. 36037/17, stavci 58.-65., 2. ožujka 2021.). Načelno, da bi predmet ušao u domašaj zaštite zajamčene člankom 3. Konvencije, zlostavljanje podnositelja mora doseći minimalni stupanj težine koja se procjenjuje u okviru okolnosti svakog pojedinog predmeta ([Kudła protiv Poljske](#) [VV], br. 30210/96, stavak 91., ECHR 2000-XI). Ipak, kad su u pitanju djeca migranti, iznimna ranjivost te djece predstavlja odlučujući čimbenik i ima prednost ispred razloga koji se odnose na status ilegalnog imigranta. Stoga prihvata za djecu koja traže međunarodnu zaštitu mora biti prilagođen njihovoj dobi kako bi se osiguralo da ti uvjeti ne stvaraju stres i tjeskobu djetetu koji bi mogli izazvati dodatnu traumu.

Kad su u pitanju djeca u kontekstu migracija, iznimna ranjivost djece predstavlja odlučujući čimbenik i ima prednost ispred razloga koji se odnose na status ilegalnog imigranta. Stoga prihvata za djecu koja traže međunarodnu zaštitu mora biti prilagođen njihovoj dobi kako bi se osiguralo da ti uvjeti ne stvaraju stres i tjeskobu djetetu koji bi mogli izazvati dodatnu traumu.

Prema utvrđenju ESLJP-a, podnositelj je iznio dovoljno dokaza⁹ koji podupiru njegovu tvrdnju da je prihvatni centar u kojem je bio smješten neprikladan za djecu. Talijanske vlasti podnositelja su u predmetni centar smjestile iako njegova tvrdnja da je maloljetan inicijalno nije bila osporena. Nakon toga je podvrgnut postupku procjene dobi koji je sukladno utvrđenju ESLJP-a proveden suprotno članku 8. Konvencije, a onda je proglašen punoljetnim te je u prihvatnom centru zadržan više od četiri mjeseca.

ESLJP prihvaća argument talijanske vlade o velikom opterećenju u kojem su se našli zbog priljeva migranata u tom trenutku, pa tako i broja maloljetnih osoba bez pratnje koji su stizali u Italiju i tražili međunarodnu zaštitu. No poteškoće koje proizlaze iz povećanog priljeva migranata i tražitelja azila ne mogu osloboditi državu članicu njezinih obveza

⁹ Podnositelj je Sudu dostavio izvještaj o uvjetima koji su u relevantnom razdoblju vladali u prihvatnom centru u Coneu, u kojem je podnositelj bio smješten, a koji je sastavili nevladina organizacija *Associazione Giuristi Democratici*, te preliminarni upitnik koji je pripremio član parlamenta o predmetnom prihvatnom centru. Oba dokumenta bila su u skladu s navodima podnositelja o neprimjerenim uvjetima koji su vladali u prihvatnom centru.

prema članku 3. Konvencije, koji ima apsolutni karakter ([Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije](#) [VV]¹⁰, br. 27765/09, stavak 122., ECHR 2012).

Slijedom svega navedenog, ESLJP je utvrdio da je podnositelj bio izložen nečovječnom i ponižavajućem postupanju, a što je dovelo do povrede članka 3. Konvencije.

Konačno, ESLJP je u predmetu podnositelja utvrdio i povredu članka 13. Konvencije, a u svezi s člancima 3. i 8. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

7.500 EUR na ime neimovinske štete

4.000 EUR na ime troškova i izdataka

KLJUČNE RIJEČI

- pravo na poštovanje privatnog života
- zabrana mučenja
- pravo na djelotvoran pravni lijek
- zahtjev za međunarodnu zaštitu
- postupak određivanja dobi
- postupovna jamstva maloljetnika bez pratnje

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

C. PROTIV RUMUNJSKE

zahtjev br. 47358/20

presuda vijeća od 30. kolovoza 2022.

ZNAČAJNI NEDOSTACI U PROVOĐENJU ISTRAGE POVODOM KAZNENE PRIJAVE PODNOŠITELJICE ZBOG SEKSUALNOG UZNEMIRAVANJA NA RADNOM MJESTU UZROK SUPOVREDE PRAVA NA POŠTOVANJE PRIVATNOG ŽIVOTA

ČINJENICE

Podnositeljica zahtjeva radila je kao čistačica u društvu koje je pružalo usluge čišćenja željezničkom kolodvoru u vlasništvu državnih željeznica kada je podnijela kaznenu prijavu

¹⁰ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#).

protiv C.P.-a, upravitelja kolodvora, zbog spolnog uznemiravanja. Podnositeljica je tvrdila da ju je C.P., u razdoblju od dvije godine, nastojao prisiliti na spolni odnos te je uz kaznenu prijavu priložila više audio snimki njihovih razgovora koje su bile seksualne prirode. Po provedenoj istrazi, državno odvjetništvo odustalo je od daljnjeg kaznenog progona C.P.-a uz obrazloženje da počinjena djela ne sadržavaju zakonska obilježja kaznenog djela spolnog uznemiravanja. Predmetnu odluku naknadno su potvrdili viši državni odvjetnik i Okružni sud ističući kako postupanje C.P.-a zbog izostanka elementa poniženja podnositeljice nije počinjeno s potrebnim stupanjem kaznene odgovornosti da bi bilo okarakterizirano kao kazneno djelo sukladno Zakonu o kaznenom postupku.

PRIGOVORI

Pred ESLJP-om podnositeljica je prigovorila načinu na koji je provedena istraga, ističući da je odustanak od kaznenog progona imao negativan utjecaj na njezin privatni život, odnose s kolegama na poslu te zdravlje.

OCJENA ESLJP-a

Uvodno, ESLJP je po službenoj dužnosti morao ocijeniti dopuštenost zahtjeva podnositeljice *ratione materiae*, odnosno primjenjivost članka 8. Konvencije. U tom smislu, ESLJP je ponovio da pojam „privatni život“ u konvencijskom smislu, nije moguće konačno definirati, ali da on svakako uključuje pravo pojedinca na psihički i fizički integritet. No kako bi članak 8. Konvencije bio primjenjiv, napad na „privatan život“ pojedinca mora doseći potreban prag ozbiljnosti ([Špadijer protiv Crne Gore](#), br. 31549/18, stavci 66. i 68.-69., 9. studenog 2021.).

ESLJP je primijetio da nacionalne vlasti nisu ponudile nikakvo objašnjenje kako su došle do zaključka da podnositeljica nije bila ponižena postupanjem C.P.-a, dok su dokazi koji su tijekom istrage dostavljeni i razmatrani samo detaljno opisani bez ikakvog nastojanja nacionalnih vlasti da ih stave u potreban kontekst. Zbog takvog pristupa nacionalne vlasti podnositeljičin iskaz nisu smatrale važnim dokazom, niti su provele bilo kakvu ocjenu njegove koherentnosti i vjerodostojnosti.

Prigovor podnositeljice odnosio se na napad na njezin seksualni integritet, jer je sukladno njezinim navodima ona bila žrtva seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu koje je trajalo više od dvije godine. Stoga je ESLJP smatrao da njezin zahtjev sadržajno potpada pod osobnu sferu koja se štiti člankom 8. Konvencije te da je postignuta potrebna razina ozbiljnosti zbog koje je predmetni članak primjenjiv.

Sudeći o osnovanosti zahtjeva podnositeljice, ESLJP je istaknuo da sukladno članku 8. Konvencije države članice imaju obvezu zaštititi fizički i psihički integritet pojedinaca od napada koje bi mogle izvršiti druge osobe na njega, a što uključuje i zaštitu od uznemiravanja na poslu. Predmetna obveza, prvenstveno podrazumijeva uspostavu primjerenog zakonodavnog okvira, koja u slučaju napada na psihički integritet pojedinca

ne mora nužno biti kaznenopravne prirode, ali zaštita koja se pruža mora u konačnici biti dostatna za otklanjanje povrede i/ili ishođenja naknade štete ([Špadijer protiv Crne Gore](#), br. 31549/18, stavak 87. i 89., 9. studenog 2021.). Stoga, države članice uživaju široku slobodu procjene u organizaciji uspostavljanja primjerenog zakonodavnog okvira kojim se jamči zaštita od napada na fizički i psihički integritet pojedinca, ([R.B. protiv Mađarske](#), br. 64602/12, stavci 81.-82., 12. travnja 2016.). Konačno, ESLJP je napomenuo da kazneni postupak, koji je pokrenut zbog napada na nečiji fizički ili psihički integritet, ne smije biti organiziran na način da neopravdano ugrožava život, slobodu ili sigurnost svjedoka, a posebno žrtve koja treba biti ispitana u postupku ([Y. protiv Slovenije](#),¹¹ br. 41107/10, stavak 103., ECHR 2015).

Sukladno utvrđenju ESLJP-a, nacionalnim zakonodavstvom u Rumunjskoj predviđeno je i postoji učinkovito pravno sredstvo koje pojedinci mogu iskoristiti u slučaju povrede prava na poštovanje privatnog života (*mutatis mutandis*, [Association ACCEPT i drugi protiv Rumunjske](#), br. 19237/16, stavak 81., 1. lipnja 2021.). Štoviše, seksualno uznemiravanje na poslu u Rumunjskoj predstavlja kazneno djelo, ali se čast i ugled dodatno mogu štiti i u građanskoj parnici radi naknade štete zbog povrede predmetnih prava.

U konkretnom predmetu, slijedom navoda podnositeljice o seksualnom zlostavljanju provedena je kaznena istraga. Sukladno praksi ESLJP-a, kaznena istraga ako je učinkovita, predstavlja primjerenu zaštitu u smislu pozitivnih obveza koje su za državu predviđene člankom 8. Konvencije ([Botoyan protiv Armenije](#), br. 5766/17, stavak 109., 8. veljače 2022.). Stoga, kako bi utvrdio je li u predmetu podnositeljice došlo do povrede članka 8. Konvencije i osobnog integriteta podnositeljice, ESLJP mora ispitati je li kazneni postupak proveden na način da su na zadovoljavajući način bila zaštićena njezina prava.

ESLJP je primijetio da iako je po podnesenoj kaznenoj prijavi državno odvjetništvo brzo otvorilo istragu u kojoj je utvrđeno da je C.P. počinio djela za koja ga je podnositeljica optužila, nacionalne vlasti nisu utvrdile postojanje njegove kaznenopravne odgovornosti. Naime, sukladno zaključku nacionalnih tijela, podnositeljica se nije osjećala poniženo predmetnim postupanjem C.P., a što je predstavljalo konstitutivni element kaznenog djela seksualnog uznemiravanja.

No, isto tako ESLJP je primijetio, da nacionalne vlasti nisu ponudile bilo kakvo objašnjenje kako su došle do tog zaključka, dok su dokazi koji su tijekom istrage dostavljeni i razmatrani samo detaljno opisani bez ikakvog nastojanja nacionalnih vlasti da ih stave u potreban kontekst. Posljedično, takvim pristupom nacionalne vlasti podnositeljčin iskaz nisu smatrale važnim dokazom, niti su provele bilo kakvu ocjenu njegove koherentnosti i vjerodostojnosti. Također, nacionalne vlasti potpuno su zanemarile u svojim zaključcima osvrnuti se na činjenicu da je C.P. bio nadređen podnositeljici i stoga se u odnosu na nju nalazio u poziciji moći, ili pak na dokaze da je podnositeljica nakon susreta s njim bila uplakana i tužna. U tom smislu, ESLJP je smatrao da su nacionalne vlasti mogle provesti psihološko vještačenje podnositeljice radi utvrđivanja je li ona imala ikakav razlog za podnošenje lažne kaznene prijave protiv C.P.-a te kako bi utvrdili kakav je utjecaj C.P.-ovo postupanje imalo na podnositeljicu ([M.G.C. protiv Rumunjske](#), br. 61495/11, stavak 70., 15. ožujka 2016., [I.C.](#)

¹¹ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

[protiv Rumunjske](#),¹² br. 36934/08, stavak 54., 24. svibnja 2016.). Navedeno je problematično jer kao i kod obiteljskog nasilja, slučajevi seksualnog zlostavljanja događaju se iza zatvorenih vrata i u okviru osobnih odnosa, zbog čega je zlostavljanje teško dokazati, a žrtve se teško odlučuju prijaviti ga. Predmetnim propustima, nacionalne vlasti samo su doprinijele tom nepoželjnom trendu ([Opuz protiv Turske](#), br. 33401/02, stavak 132. ECHR 2009). Isto tako, u kontekstu sveopće osude seksualnog zlostavljanja na međunarodnoj razini te osiguranja prava žrtava seksualnog nasilja, ESLJP se osvrnuo na odluku o obustavi kaznenog postupka koja je sadržavala detaljne i opsežne navode C.P.-a o podnositeljčinom privatnom životu i njezinim navodnim motivima za podnošenje kaznene prijave protiv njega. Naime, prema ocjeni Suda takvo detaljno ponavljanje navoda C.P.-a u odluci o obustavi istrage bilo je nepotrebno i bezobzirno te je služilo jedino tome da se podnositeljicu stigmatizira, a protivno jamstvima iz članka 8. Konvencije ([J.L. protiv Italije](#), br. 5671/16, stavak 136., 27. svibnja 2021.).

Konačno, ESLJP je istaknuo i bizarnost situacije u kojoj se podnositeljica našla nakon što se požalila da je žrtva seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu jer je nakon toga jedino ona bila ta koja je morala trpjeti posljedice i koja je zbog toga ostala bez posla. Pritom, unatoč tome što je navedeno svakako doprinijelo njezinom osjećaju bespomoćnosti nacionalne vlasti navedeno ni na koji način nisu uzele u obzir pri donošenju odluke u nacionalnom postupku.

Slijedom svega navedenog, i bez donošenja zaključaka o kaznenopravnoj odgovornosti C.P.-a, ESLJP je utvrdio da je provedena istraga bila obilježena značajnim nedostacima i propustima koji su bili protivne pozitivnim obvezama države, a što je dovelo do povrede članka 8. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

7.500 EUR na ime neimovinske štete

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo na poštovanje privatnog života*
- *seksualno uznemiravanje*
- *pozitivne obveze države*
- *učinkovita istraga*
- *prava žrtve*
- *sekundarna viktimizacija*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

¹² Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#).

ALGIRDAS BUTKEVIČIUS PROTIV LITVE

zahtjev br. 70489/17

presuda vijeća od 14. lipnja 2022.

OBJAVA SNIMKE TELEFNSKOG RAZGOVORA IZMEĐU PREMIJERA I DRUGOG POLITIČARA PRIBAVLJENA MJERAMA TAJNOG NADZORA NIJE BILA NEZAKONITA I NERAZMJERNA

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva bivši je premijer Litve koji je imao status svjedoka u istrazi koja se vodila zbog potencijalnog počinjenja kaznenog djela korupcije povezanih s Rezolucijom vlade br.: 1025 o dodjeli i zadržavanju statusa odmarališta određenim državnim područjima (dalje: Rezolucija). U okviru istrage koju su provodili regionalno državno odvjetništvo i Posebna istražna služba odobreno je snimanje telefonskog razgovora između podnositelja zahtjeva i R.M., gradonačelnika grada koji je imao status odmarališta. Tijekom telefonskog razgovora raspravljali su o predmetnoj Rezoluciji. Istraga je kasnije obustavljena zbog utvrđenja da nije počinjeno kazneno djelo. Odluka regionalnog državnog odvjetnika o obustavi istrage sadržavala je i prijepis spornog telefonskog razgovora između podnositelja zahtjeva i R.M.-a. Odvojeno, a u okviru parlamentarne istrage koju je provodila Komisija za borbu protiv korupcije (dalje: Komisija) o okolnostima u kojima je donesena Rezolucija, regionalni državni odvjetnik je Komisiji i Glavnom tajniku Povjerenstva za etiku proslijedio odluku o obustavi istrage. Navedeno je učinio bez dostavljanja ikakve upute o tajnosti podataka koji su bili dio odluke. Komisija je potom na tu temu održala raspravu koja je bila otvorena za javnost i na kojoj je bilo prisutno dvadesetak novinara. Na raspravi su članovi Komisije javno raspravljali o odnosu podnositelja i R.M.-a izričito citirajući dijelove telefonskog razgovora iz transkripta snimke. Jedna od prisutnih novinarki potom je objavila članak na internetu u kojem je i sama citirala dijelove telefonskog razgovora aludirajući na utjecaj koji R.M. ima na vladu. Podnositelj zahtjeva prigovarao je pred nacionalnim vlastima, državnim odvjetništvom i litavskim sudovima zbog otkrivanja sadržaja telefonskih razgovora javnosti ističući da mu je time bio povrijeđen ugled kao političara. No njegovi prigovori bili su neuspješni jer su nadležna tijela u nacionalnom postupku utvrdila da je podnositelj obavljao javnu dužnost i bio javna osoba zbog posla kojeg je izvršavao kao premijer te da sadržaj spornog telefonskog razgovora nije bio privatne već javne prirode.

PRIGOVORI

Pred ESLJP-om podnositelj je prigovorio da litavske vlasti, otkrivanjem sadržaja transkripta telefonskog razgovora javnosti, nisu postupili u skladu sa zakonom čime je povrijeđeno njegovo pravo na poštovanje dopisivanja u smislu članka 8. Konvencije jer je objava imala negativan utjecaj na njegovu reputaciju i odnose s kolegama.

OCJENA ESLJP-a

ESLJP je najprije utvrdio da prigovor podnositelja nije očigledno neosnovan ili nedopušten iz bilo kojeg razloga propisanog člankom 35. Konvencije, ističući da je članak 8. Konvencije primjenjiv u predmetu podnositelja i da se njime štiti povjerljivost „privatnih komunikacija“, bez obzira na sadržaj razgovora ili dopisivanja i bez obzira na njihov oblik. Navedeno znači da se člankom 8. Konvencije štiti povjerljivost svih komunikacijskih razmjena u kojima i sudjeluju pojedinci ([Michaud protiv Francuske](#), broj 12323/11, stavak 90., ECHR 2012.), a što je naglašeno samom formulacijom članka 8. Konvencije sukladno kojoj „dopisivanju“ nije pridodan nikakav pridjev kao što je pridodan pojmu „život“. Stoga su telefonski pozivi, neovisno o tome obavljaju li se s privatnih ili javnih mjesta, obuhvaćeni pojmovima „privatan život“ i „dopisivanje“ u smislu članka 8. Konvencije ([Amann protiv Švicarske](#) [VV], br. 27798/95, stavak 44. ECHR 2000-II).

S obzirom da nije bilo jasnih dokaza da je odluka nacionalnih vlasti o dopuštenosti proslijeđivanja transkripta Komisiji bila proizvoljna, ESLJP nije imao razlog odstupiti od njihovog zaključka. Posljedično, tumačenje relevantnih zakona od strane državnog odvjetnika i domaćeg suda nije bilo takvo da je zakonitost postupka u smislu Konvencije bila sporna.

Konkretnije, ESLJP je prethodno već sudio da tajno prisluškivanje telefonskih razgovora uživa zaštitu članak 8. Konvencije ([P.G. i J.H. protiv Ujedinjene Kraljevine](#), br. 44787/98, stavak 59. ECHR 2001-IX), a kada je riječ o informacijama koje su prikupile tajne službe nije čak ni potrebno da su informacije dobivene tajnim ili invazivnim mjerama da bi pojedinac uživao zaštitu prava na poštovanje privatnog života ili dopisivanja ([Rotaru protiv Rumunjske](#) [VV], br. 28341/95 stavci 43.-44., ECHR 2000-V).

U okviru istrage provedene zbog potencijalnog počinjena kaznenog djela političke korupcije tijela kaznenog progona provodila su mjere tajnog snimanja razgovora između podnositelja i R.M.-a te su sadržaj razgovora kasnije učinili dostupnim javnosti. Stoga je ESLJP utvrdio da je predmetno postupanje predstavljalo miješanje u prava zaštićena člankom 8. Konvencije ([Weber i Saravia protiv Njemačke](#) (odl.), br. 54934/00, stavak 79. ECHR 2006-XI).

Slijedom navedenog ESLJP je morao utvrditi je li to miješanje bilo: (i) zakonito, (ii) u skladu s legitimnim ciljem te (iii) nužno u demokratskom društvu.

(i) zakonitost

U kontekstu zakonitosti miješanja podnositelj zahtjeva je prigovorio zbog propusta nacionalnih vlasti da informacije koje su bile sadržane u transkriptu održe tajnim, a što je prema njegovom sudu bila i njihova zakonska obveza. Pritom, podnositelj nije osporavao zakonitost presretanja njegovog telefonskog razgovora. ESLJP je ponovio da je primarno na nacionalnim vlastima da tumače i primjenjuju nacionalno pravo dok je uloga Suda, u tom smislu, supsidijarne i nadzorne prirode zbog čega Sud intervenira samo kada je na djelu očita arbitrnost ([Elita Magomadova protiv Rusije](#), br. 77546/14, stavak 59., 10. travnja 2018.). S obzirom da tijekom nacionalnog postupka, na niti jednoj razini

odlučivanja, nije utvrđeno da je regionalni državni odvjetnik učinio propust niti da je njegovo postupanje bilo protivno Zakonu o kaznenom postupku time što je bez upozorenja o tajnosti podataka proslijedio Komisiji odluku o obustavi istrage, ESLJP nije mogao prihvatiti argument podnositelja da je učinjen propust.

Nadalje, sadržaj razgovora podnositelja zahtjeva i R.M.-a bio je otkriven u postupku javne parlamentarne istrage koju je provodila Komisija u skladu s nacionalnim zakonom i po pribavljanju odluke o obustavi istrage i dopuštenja regionalnog državnog odvjetnika da se njome koriste bez ograničenja. Sukladno litavskom zakonodavstvu, a kako se u nacionalnom postupku i isticalo, nitko od osoba koje su javno diseminirale informacije iz transkripta (novinarka V.D. ili članovi Komisije), nije sudjelovao u predmetnom kaznenom postupku zbog navodne korupcije da bi ga obvezivala tajnost istrage.

S obzirom da nije bilo jasnih dokaza da je odluka nacionalnih vlasti o dopuštenosti prosljeđivanja transkripta Komisiji bila proizvoljna, ESLJP nije imao razlog odstupiti od njihovog zaključka. Posljedično, tumačenje relevantnih zakona od strane državnog odvjetnika i domaćeg suda nije bilo takvo da bi zakonitost postupka u smislu Konvencije bila sporna.

Konačno, ESLJP je istaknuo da je podnositelj kao političar i premijer morao biti svjestan da će njegove radnje biti podvrgnute ispitivanju i javnoj analizi. Sve navedeno bilo je uređeno mjerodavnim zakonima i predvidivo, a primjena zakona u predmetu podnositelja nije bila ni očigledno arbitrarna.

(ii) legitiman cilj

Pri ocjeni je li miješanje bilo u skladu s legitimnim ciljem, ESLJP je prihvatio da je navedeno bilo učinjeno radi zaštite prava i slobode drugih te radi sprečavanja nereda i kriminala. U kontekstu opravdanosti miješanja u pravo podnositelja ESLJP je morao utvrditi je li miješanje bilo nužno u demokratskom društvu.

(iii) nužno u demokratskom društvu

Analizirajući ono o čemu su podnositelj zahtjeva i R.M. raspravljali u telefonskom razgovoru, ESLJP je zaključio da izuzev ugleda podnositelja predmet razgovora nisu bila pitanja koja su neposredno povezana s privatnim životom podnositelja. Također, kada je u pitanju ugled podnositelja te negativna iskustva koja je zbog objave sadržaja telefonskog razgovora imao, ESLJP je istaknuo da podnositelj nije ukazao koje su to izravne i konkretne posljedice po njegov privatni život proizašle iz tog događaja. Naime, nakon objave transkripta telefonskog razgovora podnositelj nije prestao biti premijer niti je zbog toga pretrpio bilo kakvu dodatnu ili drugu sankciju (*a contrario*, [Oleksandr Volkov protiv Ukrajine](#), br. 21722/11, stavak 166., ECHR 2013). Stoga, ESLJP nije mogao utvrditi da je napad na ugled podnositelja bio potrebne ozbiljnosti da bi podnositeljevo pravo na poštovanje privatnog života bilo dovedeno u pitanje ([Delfi AS v. Estonia](#) [VV]¹³, br. 64569/09, stavak 137., ECHR 2015).

¹³ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

Dodatno, ESLJP je cijenio činjenicu da su litvanski sudovi u nacionalnom postupku nastojali postići pravičnu ravnotežu između prava podnositelja na čast i ugled te prava medija da izvještavaju o pitanju od javnog interesa. Isto tako, ESLJP je pri ocjeni nužnosti miješanja u demokratskom društvu uzeo u obzir i prasku litavskog Ustavnog suda, prema kojem su aktivnosti državnih i lokalnih dužnosnika povezane s obavljanjem funkcije državnih ili lokalnih vlasti uvijek bile okarakterizirane kao aktivnosti javnog karaktera koje ne uživaju zaštitu članka 8. Konvencije. Stoga osoba koja djeluje u tom svojstvu i na toj funkciji ne može ni očekivati zaštitu privatnosti. Prema ocjeni ESLJP-a, usvajanje Rezolucije predstavljalo je provođenje državnih ovlasti i donošenje zakonodavnih akata te je djelovanje podnositelja u tom smislu bilo javnog karaktera.

ESLJP je istaknuo da podnositelj nije ukazao koje su to izravne i konkretne posljedice po njegov privatni život proizašle iz tog događaja. Naime, nakon objave transkripta telefonskog razgovora podnositelj nije prestao biti premijer niti je zbog toga pretrpio bilo kakvu dodatnu ili druga sankciju.

Konačno, odlukom Ustavnog suda poništena je Rezolucija čime su bilo kakve greške pri njezinom donošenju i eventualne sumnje uz nju eliminirane iz litavskog pravnog sustava. Prema utvrđenju ESLJP-a, navedeno daje na snazi argumentu litavske vlade da su mediji imali pravo saznati i izvještavati o mogućim nepravilnostima u postupanju pri donošenju Rezolucije, iako nitko nije kazneno osuđen niti je Povjerenstvo za etiku utvrdilo neku nepravilnost.

Slijedom svega navedenog, ESLJP je zaključio da je miješanje u prava podnositelja bilo zakonito i razmjerno, te je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. Konvencije.

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo na poštovanje dopisivanja*
- *pravo na poštovanje privatnog života*
- *tajno snimanje telefonskih razgovora*
- *objava transkripta razgovora*
- *test zakonitosti i razmjernosti*
- *javna osoba i javna dužnost*
- *prag ozbiljnosti*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

SLOBODA OKUPLJANJA I UDRUŽIVANJA

ČLANAK 11.

1. Svatko ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući pravo osnivati sindikate ili im pristupati radi zaštite svojih interesa.

2. Ne mogu se postavljati nikakva ograničenja ostvarivanju tih prava, osim onih koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa državne sigurnosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovaj članak ne zabranjuje da se nameću zakonska ograničenja u ostvarivanju tih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.

ECODEFENCE I DRUGI PROTIV RUSIJE

zahtjev br. 9988/13 i 60 drugih
presuda vijeća od 14. lipnja 2022.

**OBVEZE, OGRANIČENJA I SANKCIJE KOJE SU
NEPROFITNIM UDRUGAMA I DIONICIMA CIVILNOG DRUŠTVA
NAMETNUTE ZAKONOM O STRANIM AGENTIMA
IMALE SU OBESHHRABRUJUĆI UČINAK TE SU PREDSTAVLJALE
NEZAKONITO I NERAZMJERNO MIJEŠANJE U PRAVO NA SLOBODU UDRUŽIVANJA**

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva osobe ovlaštene za zastupanje ruskih nevladinih udruga koje su izrazile želju nastaviti s postupkom pred ESLJP-om povodom zahtjeva podnesenih od strane samih nevladinih udruga koje su u međuvremenu prestale postojati. Naime, stupanjem na snagu Zakona o stranim agentima 2012. u Rusiji, udruge podnositelji jer su bili „politički aktivni“ i određeni dio svojih sredstava priskrbivali iz „stranog financiranja“ bili su obvezani, pod prijetnjom izricanja upravnih i kaznenih sankcija, registrirati se kao „strani agenti“. Naknadnim izmjenama i dopunama Zakona o stranim agentima, uvedene su dodate obveze za nevladine organizacije i osobe ovlaštene za njihovo zastupanje, a koje su uključivale označavanje svake njihove publikacije kao publikacije koju je izdao „strani agent“, stroge revizije, te učestale i nenajavljene inspekcije. Također, izmjenama navedenog zakona povećana je diskrecijska ovlast Ministarstva pravosuđa koje je samostalno moglo neku udruhu upisati u registar „stranih agenata“. Sve navedeno, rezultiralo je značajnim ograničenjem i smanjivanjem aktivnosti udruga podnositelja u područjima civilnog društva u kojima su djelovale, poput: ljudskih prava, zaštite okoliša, obrazovanja, migranata i sl. Odluku o tome da ih se upiše u registar „stranih agenata“,

udruge podnositelji neuspješno su osporavale pred nacionalnim sudovima. Konačno, opterećena značajnim ograničenjima u djelovanju i financiranju zbog primjene Zakona o stranim agentima, mnoge od udruga podnositelja morale su donijeti odluku o prestanku postojanja, to jest prestale su postojati zbog otvaranja stečajnog postupka.

PRIGOVORI

Podnositelji zahtjeva pred ESLJP-om prigovorili su zbog zakonskog uređenja kojim je regulirana materija o „stranim agentima“ te načinu na koji su ruske vlasti tumačile i primjenjivale Zakon o stranim agentima. Navedeno je, sukladno njihovom zahtjevu, dovelo do nepredvidivih i pretjeranih ograničenja njihove slobode izražavanja i udruživanja, a protivno člancima 10. i 11. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

Dopuštenost

S obzirom da je određeni broj udruga podnositelja prestao postojati nakon podnošenja zahtjeva ESLJP-u, Sud je morao ispitati postoje li pravni sljednici koji imaju želju nastaviti s

ESLJP je ponovio da prestanak postojanja udruge ima utjecaj ne samo na udругu, već i na njezine članove, osnivače i članove uprave zbog čega svi navedeni imaju legitiman interes da ESLJP odluči o podnesenim zahtjevima.

postupkom umjesto udruge podnositelja te imaju li oni aktivnu legitimaciju. Odlučujući o tom pitanju, ESLJP je primarno nastojao utvrditi imaju li predloženi sljednici (članovi uprave udruge koje su prestale postojati, osnivači i sl.) legitiman interes za nastavkom postupka podnesenog ESLJP-u. Pritom je ESLJP uzeo u obzir i moralnu dimenziju predmeta koji svojim sadržajem nadilazi interese podnositelja kao pojedinca. Naime, opetovanim uvođenjem restriktivnih mjera

državne vlasti nastojale su otežati ili onemogućiti podnositeljima zahtjeva da nastave svoj rad „čuvara društva“. Stoga bi nerazmatranje ozbiljnosti i osnovanosti zahtjeva podnositelja samo na temelju činjenice da su neki od udruga podnositelja prestali postojati, bilo zbog donošenja odluke o prestanku postojanja udruge ili pak zbog pokretanja stečajnog postupka, bilo promašeno. Dodatno, ESLJP je ponovio da prestanak postojanja udruge ima utjecaj ne samo na udругu, već i na njezine članove, osnivače i članove uprave ([Moskovski Jehovini svjedoci protiv Rusije](#), br. 302/02, stavak. 101, 10. lipnja 2010.) zbog čega svi navedeni imaju legitiman interes da ESLJP odluči o podnesenim zahtjevima.

Slijedom navedenog ESLJP je zaključio da predloženi sljednici¹⁴ imaju aktivnu legitimaciju za nastaviti s postupkom iza udruge podnositelja koji su u međuvremenu prestali postojati.

¹⁴ Popis pravnih sljednika koji su preuzeli postupak pred ESLJP-om iza udruge podnositelja koje su prestale postojati nalazi se u prilogu presude.

Osnovanost

Nadalje, ispitujući imaju li podnositelji status žrtve i je li opisano postupanje nacionalnih vlasti predstavljalo miješanje u pravo na slobodu udruživanja, ESLJP je istaknuo da osobe ili nevladine udruge mogu tvrditi da su žrtve povrede prava koja se jamče Konvencijom, čak i ako na njih nisu izravno primijenjene mjere propisane određenim zakonom. Naime, za utvrđivanje statusa žrtve ESLJP-u će biti dostatna i pripadnost grupi kojoj prijete rizik od primjene spornog zakonodavstva i koja je zbog toga morala izmijeniti svoje postupanje ili djelovanje ([Burden protiv Ujedinjene Kraljevine](#) [VV], br. 13378/05, stavak 34., ECHR 2008.).

U konkretnom predmetu, udruge podnositelji i osobe ovlaštene za njihov zastupanje, bili su izravno pogođeni kombinacijom inspekcija, novih zahtjeva za registraciju, sankcija i ograničenja izvora financiranja te načina djelovanja nametnutih Zakonom o stranim agentima. Stoga su morali značajno promijeniti svoje postupanje kako bi smanjili rizik od upravnih kazni dok su bili u registru „stranih agenata“. Predmetne mjere i ograničenja u djelovanju dovele su i do prestanka postojanja nekih od udruga podnositelja. Posljedično, ESLJP je utvrdio da podnositelji zahtjeva mogu tvrditi da su žrtve temeljem članka 34. Konvencije, te da su mjere koje su nacionalne vlasti donijele i poduzimale predstavljale miješanje u pravo na slobodu udruživanja, tumačenu u svjetlu prava na slobodu izražavanja.

Na tragu utvrđenja da je postupanje ruskih vlasti predstavljalo miješanje u prava podnositelja, ESLJP je nastojao utvrditi je li ono bilo: (i) zakonito, (ii) imalo legitiman cilj te (iii) bilo nužno u demokratskom društvu.

(i) Zakonitost

ESLJP je ponovio da „propisano zakonom“ ne znači samo da miješanje u pravo podnositelja mora imati pravni temelj u nacionalnom pravu već pretpostavlja i određene kvalitativne osobine koje propis mora ispunjavati. Stoga, kako bi izvršeno miješanje bilo zakonito, primijenjeni propis mora biti jasan, predvidiv te predstavljati zaštitu od arbitrarnog miješanja javnih vlasti u prava podnositelja koja se jamče Konvencijom.

ESLJP je istaknuo da pojmovi „politička aktivnost“ i „strano financiranje“ nisu ispunile zahtjev predvidljivosti, a sudski nadzor nije osigurao adekvatne i djelotvorne zaštite protiv arbitrarnog i diskriminatornog izvršavanja široke diskrecije koja je prepuštena izvršnoj vlasti.

U svjetlu istaknutih kriterija, ESLJP je posebno ispitivao jesu li pojmovi „politička aktivnost“ i „strani agent“ te odredbe o „stranom financiranju“ iz Zakona o stranim agentima bili dovoljno jasni i predvidivi da bi prošli test zakonitosti.

a) „politička aktivnost“

Iako je pojam „politički“ inherentno neodređen i moguće ga je različito tumačiti, prema ocjeni ESLJP-a ruske vlasti i sudovi su ga tumačile ekstenzivno i nepredvidivo. Naime, pojam „politička aktivnost“ tumačen je toliko široko da je u svojoj primjeni uključivao čak i aktivnosti koje su izričito bile navedene kao isključene iz njegovog djelokruga. Stoga, u primjeni mjera ruske vlasti nisu razlikovale aktivnosti udruga od aktivnosti njihovih članova

ili pak osoba ovlaštenih za zastupanje koji su djelovali u osobnom svojstvu. Također, izvršna i sudska vlast, političkom aktivnošću smatrale su i djelovanje koje nije imalo svojstvo konačnosti i nije moglo biti od utjecaja na državne odluke ili politiku, a kako je bilo predviđeno Zakonom o stranim agentima. Posljedično, pojam „politička aktivnost“ time je proširen na bilo koji oblik javnog zagovaranja širokog skupa tema bez utvrđivanja je li postojala namjera utjecaja na državnu politiku. Takvo široko i neustaljeno tumačenje pojma „političke aktivnosti“ posebno je bilo potencirano propustom nacionalnih sudova da pruže jasne smjernice koje radnje čine „političku aktivnost“. Sve navedeno dovelo je do pravne nesigurnosti zbog koje nevladine udruge nisu znale kako prilagoditi svoje djelovanje i postupanje ako su željele sudjelovati u aktivnostima civilnog društva ([Zhechev protiv Bugarske](#), br. 57045/00, stavak 55., 21. lipnja 2007.).

b) „strano financiranje“

Zakon o stranim agentima nije sadržavao bilo kakva pravila o svrsi „stranog financiranja“ te se od državnih vlasti nije zahtijevala uspostava bilo kakve veze između takvog financiranja i navodne „političke aktivnosti“ udruga na koje se zakon primjenjivao. Nepostojanje jasnih pravila dovelo je do apsurdnih situacija poput one u kojoj su ruski sudovi zaključili da se udruga financira iz stranih izvora zato jer joj je hotel iz Norveške vratio dio uplate kada su preplatili zakup konferencijske dvorane. Također, podjednako kao i pri primjeni pojma „politička aktivnost“, ruske vlasti nisu razlikovale djelovanje i financiranje udruga od djelovanja i financiranja njezinih članova i osoba ovlaštenih za zastupanje kada su oni radili u svoje ime i za svoj račun. Nadalje, Zakon o stranim agentima definirao je pojam „stranog izvora“ kao onog koji uključuje izvore poput stranih država, institucija, udruga i pojedinaca, ali i bilo koji ruski entitet koji prima sredstva i drugu imovinu iz navedenih stranih izvora bez da je jasno bilo određeno kada i kako ruski entiteti onda postaju „strani izori“. Isto tako, nejasni su bili i kriteriji sukladno kojima se valjano moglo odbiti strano financiranje. Opisanim pravnim uređenjem, bez jasnih i predvidivih kriterija, nacionalnim vlastima dano je neograničeno ovlaštenje pri ocjeni treba li neko financiranje smatrati stranim ili ne, neovisno o tome koliko je udaljena ili slaba bila njihova veza sa stranim izvorom.

Slijedom navedenog, podnositelji zahtjeva nisu mogli jasno predvidjeti, s dovoljnim stupnjem predvidivosti, koje financiranje i koje izvore financiranja bi ruske vlasti okarakterizirale kao „strano financiranje“, a kako bi izbjegli kategorizaciju „stranog agenta“ sukladno Zakonu o stranim agentima. Stoga prema utvrđenju ESLJP-a, zakonsko uređenje pojma „strano financiranje“ dopuštalo je njegovo preširoko i nepredvidivo tumačenje, zbog čega podnositelji zahtjeva nisu mogli organizirati svoje financijsko poslovanje.

c) „strani agent“

Konačno, analizirajući zakonsko uređenje pojma „strani agent“, ESLJP je primijetio da Zakon o stranim agentima nije predviđao da agent mora djelovati u interesu principala ili osobe koja mu je isplatila određena sredstva da bi ga se kategoriziralo kao stranog agenta. Na taj način, svaka nevladina udruga u Rusiji koja je obavljala bilo kakvu „političku aktivnost“ i primila neka sredstva iz „stranih izvora“ moga je biti zavedena u registar „stranih agenata“. Tako široko postavljena definicija agenta, komparativno gledano, svakako je

bila nešto novo, no prema utvrđenju ESLJP-a nije bila nejasna ili nepredvidiva u svojoj primjeni, pa stoga nije bila i nezakonita.

Konačno, ocjenjujući zakonitost miješanja u prava podnositelja, ESLJP je istaknuo da pojmovi „politička aktivnost“ i „strano financiranje“ nisu ispunili zahtjev predvidljivosti, a sudski nadzor nije osigurao odgovarajuću i djelotvornu zaštitu protiv arbitrarnog i diskriminatornog izvršavanja široke diskrecije koja je prepuštena izvršnoj vlasti. Navedeno bi prema zaključku ESLJP-a već bilo dovoljno za utvrđivanje povrede članka 11. Konvencije, tumačenog u svjetlu članka 10. Konvencije (*Lashmankin i drugi protiv Rusije*, br. 57818/09 i 14 drugih, stavak 430., 7. veljače 2017.). Ipak, s obzirom da su neka pitanja u predmetu podnositelja, poput pitanja načina zakonskog određivanja pojma „stranog agenta“, bila usko vezana uz to je li miješanje u pravo podnositelj imalo legitiman cilj te je li bilo nužno u demokratskom društvu, ESLJP je odlučio posebno analizirati i to pitanje.

(ii) Legitiman cilj

Pri ocjeni postojanja legitimnog cilja, ESLJP je prihvatio argument ruske vlade da su zakonska uređenja materije o „stranim agentima“ kao i predviđene mjere nadzora uvedene s ciljem povećanja transparentnosti u pogledu financiranja organizacija i udruga civilnog društva, a radi zaštite javnog reda.

(iii) Nužno u demokratskom društvu

a) reguliranje posebne pravne kategorije „strani agent“

Podnositelji zahtjeva prigovorili su da im je prišivanje oznake „strani agent“, koja u Rusiji još od sovjetskog doba ima izrazito negativne konotacije, značajno stigmatiziralo djelovanje i imalo odvraćajući učinak. Stigma je bila tolika da su primjerice, beskućnici odbijali smještaj koji su nudile humanitarne nevladine udruge jer nisu htjeli primiti pomoć „stranih agenata“. Predmetna kategorizacija označavala ih je kao organizacije koje su pod stranom kontrolom, bez obzira na činjenicu da su se udruge podnositelji doživljavali kao članovi nacionalnog civilnog društva koji rade u prilog zaštiti ljudskih prava, vladavini prava i razvoja ruskog društva i demokratskog sustava, te činjenice da Zakon o stranim agentima nije zahtijevao poveznicu u vidu djelovanja agenta u korist stranog principala koji mu je isplatio određena sredstva.

Usporedivši djelovanje podnositelja zahtjeva prije i poslije njihove kategorizacije kao „stranih agenata“, ESLJP je zaključio da je njihova mogućnost sudjelovanja u javnom životu kao i uključivanje u aktivnosti koje su provodili bila bitno sužena i ograničena.

Stoga je stvaranje posebne pravne kategorije „stranog agenta“ u ruskom pravu ozbiljno ograničilo sposobnost podnositelja zahtjeva da nastave svoje aktivnosti, kako zbog negativnog stava ciljanih skupina tako i zbog regulatornih i zakonodavnih ograničenja koja su bila predviđena za „strane agente“. Usporedivši djelovanje podnositelja zahtjeva prije i poslije njihove kategorizacije kao „stranih agenata“, ESLJP je zaključio da je njihova mogućnost sudjelovanja u javnom životu kao i uključivanje u aktivnosti koje su provodili bila bitno sužena i ograničena.

S druge strane, ESLJP nije prihvatio prigovore ruske vlade, istaknuvši da nisu iznijeli relevantne i dovoljne razloge koji bi opravdali stvaranje nove pravne kategorije „stranog agenta“. Naime, prethodno pravno uređenje koje se primjenjivalo na neprofitne organizacije sadržavalo je sve potrebne mehanizme za vršenje nadzora nad zaprimanjem i trošenjem sredstava kojima su neprofitne organizacije raspolagale, uključujući primanje i trošenje sredstva iz stranih izvora. Sukladno, ničim nije dokazano da su poduzete mjere i novo zakonsko uređenje doprinijeli deklariranom legitimnom cilju povećanja transparentnosti, niti da su predstavljale prijeku društvenu potrebu.

b) revizije i dodatni zahtjevi izvještavanja

Sukladno praksi ESLJP-a, nije sporno da države članice mogu zakonodavstvom uspostaviti pravila i zahtjeve o korporativnom upravljanju i upravljačkim tijelima, a onda i osigurati usklađenost pravnih subjekata s tim pravilima ([Tebieti Mühafize Cemiyeti i Israfilov protiv Azerbajdžana](#), br. 37083/03, stavak 54., ECHR 2009). Međutim, u onoj mjeri u kojoj zakonske izmjene pred postojeće organizacije postavljaju nove zahtjeve i obveze, potrebno je da se one mogu opravdati kao nužne u demokratskom društvu.

U tom smislu, ESLJP je utvrdio da ruska vlada nije uspjela iznijeti relevantne i dostatne razloge nametanja novih obveza podnositeljima zahtjeva samo zato jer su bili označeni kao „strani agenti“. Zahtjevi poput učestalijeg podnošenja izvještaja, obvezne revizije, objave na posebnim web stranicama, uskraćivanja mogućnosti vođenja jednostavnog knjigovodstva i sl., nametnule su podnositeljima značajan i prekomjeren financijski teret te su narušile njihovu sposobnost da se bave svojim osnovnim aktivnostima. Stoga, podjednako kao i kod pitanja uvođenja nove

Naime, kako bi se osiguralo da nevladine udruge mogu obavljati svoju ulogu „čuvara društva“ trebale bi biti slobodne tražiti i primati sredstava iz različitih izvora. Raznolikost tih izvora služi kako bi se povećala neovisnost primatelja takvih sredstava u demokratskom društvu. U tom smislu, ESLJP je istaknuo da nevladine udruge u svom djelovanju skreću pažnju na pitanja od javnog interesa te obavljaju ulogu usporedivu s ulogom koju obavljaju mediji, te stoga zaslužuju i sličnu zaštitu koju medijima pruža Konvencija.

kategorije „stranog agenta“, ESLJP nije mogao zaključiti da predmetne mjere dovode do legitimnog cilja osiguranja transparentnosti i potpunijih informacija. Slijedom navedenog, ESLJP je zaključio da ni dodatne revizije i zahtjevi izvještavanja nisu bili nužni u demokratskom društvu.

c) ograničenje pristupa sredstvima financiranja

U kontekstu ograničenja pristupa sredstvima financiranja, ESLJP je ponovio da mogućnost udruženja zatražiti, primiti i koristiti sredstva, a kako bi mogli raditi na ostvarenju i obrani svojih ciljeva, predstavlja temeljni element prava na slobodu udruživanja ([Aliyev protiv Azerbajdžana](#), br. 68762/14 i 71200/14, stavak 212., 20. rujna 2018.). Stoga, pri ocjeni razmjernosti ograničenja prava na slobodu udruživanja, ESLJP ocjenjuje jesu li podnositelji u smislu financiranja imali na raspolaganju više alternativnih rješenja.

Razmatrajući, dvojbu u kojoj su se našli podnositelji zahtjeva, a koja je uključivala odbijanje svakog „stranog financiranja“ ili prihvaćanja značajnih ograničenja koja se primjenjuju na udruge označene kao „strane agente“, ESLJP je utvrdio da zapravo podnositelji zahtjeva nisu ni imali izbor, jer je nametnuti izbor između prihvaćanja stranog financiranja ili traženja domaćeg nacionalnog financiranja predstavljao lažnu alternativu. ESLJP je utvrdio da udruge podnositelji koje su bile prisiljene odbiti strane izvore financiranja kako ne bi bile označene kao „strani agenti“, nakon toga nisu imale osiguran pristup domaćem financiranju na transparentan i nediskriminatoran način. Također, ruska vlada nije iznijela relevantne i dostatne razloge zbog kojih su udruge podnositelji uopće morale birati između nastavka svog rada uz prihvaćanje stranog financiranja i opterećujućih zahtjeva statusa „stranog agenta“ te značajnog smanjenja svog djelovanja zbog nedostatka domaćeg financiranja ili njegove potpune odsutnosti. Naime, kako bi se osiguralo da nevladine udruge mogu obavljati svoju ulogu „čuvara društva“ trebale bi biti slobodne tražiti i primati sredstava iz različitih izvora. Raznolikost tih izvora služi kako bi se povećala neovisnost primatelja takvih sredstava u demokratskom društvu. U tom smislu, ESLJP je istaknuo da nevladine udruge u svom djelovanju skreću pažnju na pitanja od javnog interesa te obavljaju ulogu usporedivu s ulogom koju obavljaju mediji, te stoga zaslužuju i sličnu zaštitu koju medijima pruža Konvencija ([Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske](#) [VV]¹⁵, br. 18030/11, stavci 166.-167., 8. studenog 2016.).

U konačnici, udruge podnositelji, bez odgovarajućeg financiranja nisu bile u mogućnosti provoditi aktivnosti zbog kojih su osnovane, a neke od njih prestale su i postojati. Pritom, niti izvršna niti sudbena vlast u Rusiji pri primjeni odredbi o „stranom financiranju“ nije uzela u obzir posljedice koje njihova primjena ima na podnositelje, kao niti nedostupnost alternativnog financiranja u zemlji u kojoj ne postoji razvijen sustav privatnih donatora već financiranje ovisi o državnom proračunu i predsjedničkim potporama. Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da ni ograničenje pristupa sredstvima financiranja nije bilo nužno u demokratskom društvu.

d) priroda i ozbiljnost sankcija

ESLJP je istaknuo značaj prirode i ozbiljnosti izrečenih sankcija pri ocjeni je li miješanje u pravo na slobodu udruživanja bilo razmjerno, napomenuvši kako izrečene sankcije ne smiju biti oblik cenzure te ne smiju sprječavati nevladine udruge u izvršavanju njihovih zadaća kao nezavisnih „čuvara društva“ ([Társaság a Szabadságjogokért protiv Mađarske](#), br. 37374/05, stavak 27., 14. travnja 2009.).

U tom smislu ESLJP je primijetio da su Zakonom o stranim agentima propisane novčane kazne za udruge koje su se propustile registrirati kao „strani agenti“ te onda i zbog nepoštovanja dodatnih zahtjeva koji su proizlazili iz registracije poput posebnih računovodstvenih zahtjeva i obilježavanja vlastitih publikacija. Također, uvedena je i kaznena odgovornost za pojedince koji su namjerno propustili dostaviti dokumentaciju za registraciju udruge kao „stranog agenta“. Ocjenjujući pak financijski utjecaj koje su izrečene novčane kazne imale na udruge podnositelje, ESLJP je utvrdio da su navedene u predmetnom razdoblju od 2013. do 2019. bile izricane u iznosima koji su bili jednaki iznosu trideset odnosno devetnaest minimalnih plaća. No iako kazne takvih razmjera, sukladno

¹⁵ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#).

praksi Suda ([Pakdemiri protiv Turske](#), br. 35839/97, stavak 59., 22. veljače 2005.) pretpostavljaju strože ispitivanje njihove razmjernosti, ruska vlada ponovno nije ponudila relevantne i dostatne razloge zbog koji su novčane kazne bile tako visoko postavljene, a onda i izricane od strane ruskih sudova. Iz prakse nacionalnih sudova koja je dostavljena ESLJP-u također je proizlazilo da su izrečene kazne pored toga bile nepredvidive, a da Zakon o stranim agentima nije pružao nikakve smjernice o tome što predstavlja težu ili blažu povredu, zbog čega su izrečene kazne u svom iznosu bile i arbitrarne. Konačno, za mnoge udruge podnositelje novčane kazne su bile financijski nepodnošljive zbog čega su neke od njih morale značajno smanjiti svoje djelovanje ili potpuno prestati s radom jer nisu mogle platiti već izrečene kazne ili se suočiti s daljnjim kaznama.

Uzimajući sve navedeno u obzir i odlučujući o prirodi i ozbiljnosti primijenjenih sankcija u predmetima podnositelja, ESLJP je utvrdio da ni one nisu mogle biti okarakterizirane kao razmjerne legitimnom cilju koji se želio postići.

Sveukupno gledajući, ESLJP je utvrdio da je nije postojao/la: (a) relevantan i dostatan razlog za uvođenjem pravne kategorije „stranog agenta“, (b) potreba za ograničavanjem podnositeljima pristup financiranju, (c) potreba za uvođenjem dodatnih obveza udrugama koje su bile registrirane kao „strani agenti“ te (d) opravdanje za izricanjem tako visokih i strogih upravnih i kaznenih sankcija.

Slijedom navedenog ESLJP je utvrdio da je pored toga što predmetno miješanje u pravo na slobodu udruživanja nije bilo zakonito, ono nije bilo ni nužno u demokratskom društvu i nije predstavljalo prijeku društvenu potrebu. Stoga je ESLJP utvrdio da je došlo do povrede članka 11. tumačenog u smislu čl. 10. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

60 EUR do 21.430 EUR na ime materijalne štete koju je svaki pojedini podnositelj pretrpio.
10.000 EUR svakom podnositelju po osnovi neimovinske štete.

Pripadajuće
izdatke
specifikaciji iz
presude.

KLJUČNE RIJEČI

- sloboda okupljanja i udruživanja
- sloboda izražavanja
- zakonsko ograničenje nevladinih udruga pri „političkom djelovanju“ i „stranom financiranju“
- zakonitost miješanja
- predvidivost
- nužno u demokratskom društvu
- aktivna legitimacija

troškove i
sukladno
priloga

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

ZABRANA DISKRIMINACIJE

ČLANAK 14.

Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.

ARNAR HELGI LÁRUSSON PROTIV ISLANDA

zahtjev br. 23077/19

presuda vijeća od 31. svibnja 2022.

NEMOGUĆNOST PRISTUPA OSOBE S INVALIDITETOM JAVNIM ZGRADAMA U KOJIMA SE ODVIJAJU GLAVNI KULTURNI I DRUŠTVENI DOGAĐAJI NIJE PREDSTAVLJALA DISKRIMINATORNO POSTUPANJE I NIJE DOVELA DO POVREDE PRAVA NA POŠTOVANJE PRIVATNOG ŽIVOTA

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva trajno je paraliziran od prsa nadalje te za kretanje koristi invalidska kolica. 2015. godine zajedno s udrugom osoba s ozljedama kralježnice pokrenuo je parnični postupak ističući pred nacionalnim sudom nemogućnost pristupa osoba u invalidskim kolicima dvjema javnim zgradama¹⁶, a koje u općini u kojoj podnositelj živi predstavljaju glavni umjetnički i kulturni centar. Tužitelji su svojom tužbom nastojali ishoditi deklaratornu presudu koja bi općinu obvezala poboljšati pristupačnost predmetnim zgradama na nekoliko specifičnih načina, a u skladu s građevinskim propisima i

¹⁶ Prva zgrada, *Duushús*, sastoji se od dva spojena objekta izgrađena 1877. odnosno 1954.-70. Zajedno predstavljaju, trokatnu visoko zgradu koja je značajno renovirana u razdoblju između 2006. i 2014. U njoj se nalazi glavni umjetnički i kulturni centar Reykjanesbæra (općina u kojoj podnositelj živi).

Druga zgrada, *88 Húsið*, dvokatnica je izvorno izgrađena kao strojarnica 1963. godine, ali je u njoj smješten centar za mlade kojim upravlja općina od 2004. godine. Iako je *88 Húsið* prvenstveno namijenjen djeci i tinejdžerima njezina dvorana se često iznajmljuje za razne aktivnosti i događaje, uključujući i one kojima mogu prisustvovati roditelji. Nedostatak pristupa predmetnoj zgradi spriječio je podnositelja da prisustvuje rođendanskim zabavama i drugim društvenim događajima sa svojom djecom.

Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (dalje: CRPD). Prvostupanjski sud presudio je u korist tuženika utvrdivši da iako je potrebno poboljšati pristup dvjema zgradama nisu prekršeni građevinski propisi budući da su obje zgrade izgrađene prije stupanja na snagu građevinskih propisa na koje su se tužitelji pozivali. Dodatno, prvostupanjski sud je utvrdio da općine u tim pitanjima uživaju široku slobodu procjene zbog čega sud ne može lokalnim vlastima naložiti poduzimanje određenih radnji jer bi to bilo protivno njihovom diskrecijskom pravu. Protiv prvostupanjske presude tužitelji su podnijeli žalbu koju je Vrhovni sud odbio ističući da je općina ispunila svoju obvezu izradom strategije poboljšanja pristupa javnim zgradama i institucijama koje pružaju javne usluge s primjenjivim nacionalnim zakonodavstvom. Nadalje, sukladno utvrđenju Vrhovnog suda predmetnu strategiju poboljšanja pristupa općina već i provodi jer je poduzela korake u poboljšanju pristupa određenim javnim zgradama.

PRIGOVORI

Podnositelj zahtjeva je pred ESLJP-om prigovorio zbog navodne diskriminacije zbog nemogućnosti pristupa i sudjelovanja u glavnim kulturnim i društvenim događajima koji se odvijaju u dvjema javnim zgradama u njegovoj općini, a čime je ograničen njegov osobni razvoj i pravo da ostvari i razvija odnose u zajednici u kojoj živi. Svoj zahtjev utemeljio je na članku 14. u svezi s člankom 8. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

Primjenjivost i dopuštenost

U svjetlu važnosti omogućavanja osobama s invaliditetom da se potpuno integriraju u zajednicu i sudjeluju u društvenom životu te da pristupačnost uslugama i prostorima predstavlja osnovni preduvjet za ostvarenje prethodno navedenih ciljeva, ESLJP je prihvatio da predmet podnositelja potpada u doseg prava na poštovanje privatnog života.

Odlučujući o primjenjivosti i dopuštenosti članka 8. i 14. u predmetu podnositelja, ESLJP je ponovio da s obzirom da članak 14. Konvencije nadopunjuje druge materijalne odredbe Konvencije on postaje primjenjiv već kada činjenice nekog predmeta potpadaju unutar dosega neke druge materijalne odredbe Konvencije ili njenih Protokola ([Khamtokhu i Aksenchik protiv Rusije](#) [VV], br. 60367/08 i 961/11, stavak 53., 24. siječnja 2017.¹⁷). S druge strane, autonomni pojam „privatni

život“, u okviru članka 8., predstavlja široki koncept koji se ne može jednoznačno ili konačno definirati. On prema praksi Suda, uključuje kako pravo na fizički i psihički integritet tako, i u određenoj mjeri, pravo na razvijanje osobnih odnosa s drugim ljudima te pravo na osobni razvoj ([Paradiso i Campanelli protiv Italije](#) [VV], br. 25358/12, stavak 159., 24. siječnja

¹⁷ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#).

2017.¹⁸). U kontekstu „pristupačnosti“ ESLJP je u svojoj dosadašnjoj praksi samo iznimno smatrao da nemogućnost pristupa javnim zgradama ili zgradama otvorenim za javnost ulazi u područje primjene prava na poštovanje privatnog života ([Zehnalová i Zehnal protiv Češke](#) (odl.), 38621/97, ESLJP 2002-V). No, analizirajući predmet podnositelja ESLJP je prihvatio njegovu argumentaciju o postojanju jasne poveznice između nemogućnosti pristupa javnim zgradama i njegovog prava na poštovanje privatnog života. Naime, prigovor podnositelja istaknut pred ESLJP-om odnosio se na nemogućnost pristupa objektima kojima upravlja i/ili su u vlasništvu lokalne vlasti (*a contrario*, [Botta protiv Italije](#), 24. veljače 1998., Izvještaji o presudama i odlukama 1998-I). Nadalje, podnositelj je konkretno prigovorio zbog ograničenosti pristupa dvjema točno određenim zgradama (*a contrario*, [Zehnalová i Zehnal protiv Češke](#) (odl.), 38621/97, ESLJP 2002-V), objasnivši kako nemogućnost pristupa njima utječe na njegov život te da predmetne zgrade predstavljaju najvažnije kulturne i društvene centre za koje ne postoji supstitut u njegovoj zajednici (*a contrario*, [Glaisen protiv Švicarske](#) (odl.), br. 40447/13, 25. lipnja 2019.).

Stoga, u svjetlu važnosti omogućavanja osobama s invaliditetom da se potpuno integriraju u zajednicu i sudjeluju u društvenom životu te činjenice da pristupačnost uslugama i prostorima predstavlja osnovni preduvjet za ostvarenje prethodno navedenih ciljeva, ESLJP je, prihvatio da predmet podnositelja potpada u doseg prava na poštovanje privatnog života.

Slijedom navedenog, ESLJP je zaključio da je zahtjev podnositelja dopušten, a članci 14. i 8. Konvencije primjenjivi u njegovom predmetu.

Osnovanost

U analizi ocjene osnovanosti zahtjeva podnositelja ESLJP je uvodno ponovio dvojakost zaštite koja se jamči člankom 14. Konvencije, jer diskriminacija ne predstavlja samo različito postupanje, bez objektivnog i razumnog opravdanja, prema osobama u usporedivim situacijama, već i propust države da postupa različito prema osobama koje se nalaze u značajno različitim situacijama, a kako bi se ispravila „činjenična nejednakost“ ([G.L. protiv Italije](#), br. 59751/15, stavak 52., 10. rujna 2020.). No države ugovornice uživaju određenu slobodu procjene u ocjenjivanju opravdavaju li razlike i do koje mjere u inače sličnim situacijama drugačije postupanje, ili pak različito postupanje prema određenim skupinama kako bi se ispravile „činjenične nejednakosti među njima“. Doseg slobode procjene razlikuje se prema okolnostima, predmetu spora i njegovoj pozadini. ([Stummer protiv Austrije](#) [VV], br. 37452/02, stavak 88., ECHR 2011¹⁹). Široka sloboda procjene u pravilu je Konvencijom omogućena državama kada je riječ o općim mjerama ekonomske ili socijalne strategije, te je stoga ESLJP smatrao da isto vrijedi i kada je u pitanju pristup javnim zgradama u kontekstu prava na poštovanje privatnog života.

Stoga, slijedom utvrđenja koja je prethodno donio u svojoj praksi odlučujući u predmetima koji se odnose na prava osoba s invaliditetom i u kojima se pozivao na CRPD, ESLJP je istaknuo da se članak 14. Konvencije mora tumačiti na način da pred državne vlasti stavlja obvezu provođenja „razumne prilagodbe“. Navedeno podrazumijeva „potrebnu i

¹⁸ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#).

¹⁹ Presuda je dostupna na [hrvatskom jeziku](#).

prikladnu preinaku i podešavanja, koja ne predstavljaju nerazmjerno ili neprimjereno opterećenje“, a koje osobe s invaliditetom imaju pravo očekivati kako bi osigurale „uživanje ili ostvarivanje, na jednakoj osnovi s drugima, svih ljudskih prava i temeljnih sloboda“.²⁰ Takve razumne prilagodbe pomažu onda ispraviti neopravdane činjenične nejednakosti koje dovode do diskriminacije ([Toplak i Mrak protiv Slovenije](#), br. 34591/19 i 42545/19, stavak 114., 26. listopada 2021.). Predmetna razmatranja sukladno ESLJP-u jednako vrijede i za sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvenom i kulturnom životu, a koja obveza je propisana i člankom 30. CRPD-a kojim se od država potpisnica izričito zahtijeva da osobama s invaliditetom osiguraju mogućnost sudjelovanja u kulturnom životu na jednakoj osnovi s drugima.

Posljedično, za ocjenu osnovanosti zahtjeva podnositelja trebalo je razmotriti: Jesu li nacionalne vlasti ispunile svoju pozitivnu obvezu poduzimanja dostatnih mjera „razumne prilagodbe“ kako bi podnositelju zahtjeva, kao osobi s invaliditetom smanjene pokretljivosti, omogućile da ravnopravno ostvari svoje pravo na privatni život.

Primjenjujući prethodno istaknuta opća načela, ESLJP nije došao da zaključka da je nemogućnost podnositelja da pristupi dvjema javnim zgradama, u kojima se doduše odvijaju najvažniji kulturni i društveni događaji u općini, doveo do diskriminirajućeg propusta islandskih vlasti da poduzmu potrebne mjere za ispravljanje činjeničnih nejednakosti, a kako bi podnositelju omogućile ostvarivanje prava na privatni život na jednakoj osnovi s drugima.

ESLJP je istaknuo da se članak 14. Konvencije mora tumačiti na način da pred državne vlasti stavlja obvezu provođenja „razumne prilagodbe“ koja podrazumijeva „potrebnu i prikladnu preinaku i podešavanja, koja ne predstavlja nerazmjerno ili neprimjereno opterećenje“, a koje osobe s invaliditetom imaju pravo očekivati kako bi osigurale „uživanje ili ostvarivanje, na jednakoj osnovi s drugima, svih ljudskih prava i temeljnih sloboda“.

Naime, ESLJP je cijenio da tužena država po pitanju pristupa javnim zgradama, u kontekstu članka 8. Konvencije, uživa široku slobodu procjene, ali i činjenicu da su islandske vlasti uložile značajan trud kako bi generalno poboljšale pristupačnost javnim zgradama. U tom smislu, ESLJP je prihvatio argument islandske vlade da je, sukladno strategiji poboljšanja pristupa javnim zgradama, općina prioritet osiguranja veće pristupačnosti dala administrativnim, obrazovnim i sportskim ustanovama, a što je u skladu s praksom Suda ([Enver Şahin protiv Turske](#), br. 23065/12, 30. siječnja 2018. i [Çam protiv Turske](#), br. 51500/08, 23. veljače 2016.²¹). Stoga je ESLJP, u konkretnim okolnostima predmeta podnositelja, smatrao da bi nametanje dodatnih obveza za državu predstavljao prekomjeran i nerazmjern teret.

Slijedom svega navedenog, ESLJP nije utvrdio da je došlo do povrede članka 14. u svezi s člankom 8. Konvencije.

²⁰ Članak 2. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom

²¹ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#).

KLJUČNE RIJEČI

- pravo na poštovanje privatnog života
- zabrana diskriminacije
- pristupačnost javnih zgrada u kojima se odvijaju kulturne manifestacije osobama s invaliditetom
- Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom
- široka sloboda procjene države

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

Sudac Zünd izrazio je samostalno suprotstavljeno mišljenje.

SAVICKIS I DRUGI PROTIV LATVIJE

zahtjev br. 49270/11

presuda velikog vijeća od 9. Lipnja 2022.

RAZLIČITO POSTUPANJE PREMA LATVIJSKIM DRŽAVLJANIMA I NEDRŽAVLJANIMA U ODNOSU NA IZRAČUN STAROSNIH MIROVINA OSTVARENIH U BIVŠEM SSSR-U NIJE BILO DISKRIMINATORNO

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva žive u Latviji, ali nemaju latvijsko državljanstvo. Do ponovne uspostave neovisnosti Latvije radili su u različitim republikama bivšeg Sovjetskog saveza (dalje SSSR). Nakon ponovne uspostave neovisnosti Latvije, podnositelji su dobili status „nedržavljana sa stalnim boravkom u Latviji“. Osobama s takvim statusom nisu uračunate godine staža koje su provele na radu izvan Latvije, u drugim republikama SSSR-a, u razdoblje rada potrebno za izračun njihovih starosnih mirovina. S druge strane, latvijskim državljanima se takvo razdoblje rada uračunavalo u njihov mirovinski staž. Podnositelji su pokrenuli odgovarajuće postupke pred latvijskim sudovima tvrdeći da su bili diskriminirani u odnosu na latvijske

državljanke. Latvijski Ustavni sud je na kraju odbio njihove ustavne tužbe uz obrazloženje da Latvija nije sljednica prava i obveza bivšeg SSSR-a i da stoga, sukladno doktrini kontinuiteta države, nakon ponovne uspostave neovisnosti nije bila dužna preuzeti bilo kakve obveze koje proizlaze iz razdoblja nezakonite okupacije i aneksije. Nadalje, taj sud je utvrdio da je razlika u postupanju pri izračunu mirovina za državljane i "nedržavljanke sa stalnim boravkom" bila opravdana i razmjerna. Latvijski Ustavni sud je takav stav zauzeo unatoč tome što je ESLJP u ranijem, činjenično sličnom predmetu, utvrdio povredu čl. 14. i čl. 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju. Radilo se o presudi [Andrejeva protiv Latvije](#) u kojoj je ESLJP utvrdio povredu zabrane diskriminacije i prava na mirno uživanje vlasništva jer je Latvija podnositeljici zahtjeva odbila uračunati godine staža provedene na radu u bivšem SSSR-u u razdoblje rada potrebno za izračun starosne mirovine, budući da nije imala latvijsko državljanstvo²². Međutim, latvijski Ustavni sud je smatrao da je postojala jasna razlika između tog predmeta i predmeta podnositelja zahtjeva budući da je gđa Andrejeva boravila na teritoriju Latvije tijekom spornih razdoblja, dok su podnositelji zahtjeva u spornim razdobljima radili izvan teritorija Latvije i stoga nisu mogli steći pravne veze s tom državom.

PRIGOVORI

Pozivajući se na čl. 14. u vezi s čl. 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju, podnositelji zahtjeva su prigovorili da su zbog svog statusa "stalno nastanjenih nedržavljanke" bili diskriminirani u odnosu na latvijske državljane prilikom ostvarivanja prava na starosnu mirovinu i prava na prijevremeno umirovljenje.

OCJENA ESLJP-a

Čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju ne jamči pravo na mirovinu. Međutim, ako je država odlučila uspostaviti mirovinski sustav, onda to mora učiniti na način koji je sukladan čl. 14. Konvencije ([Stec i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine](#) [VV], br. 65731/01 i 65900/01, st 53.). Taj članak zabranjuje različito postupanje prema osobama u sličnim situacijama bez objektivnog i razumnog opravdanja. Međutim, neće svaka razlika u postupanju predstavljati povredu čl. 14., već samo ona razlika koja je utemeljena na zabranjenoj osnovi i koja ne teži legitimnom cilju ili nema razuman odnos razmjernosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želi postići ([Fabris protiv Francuske](#) [VV], br. 16574/08, st. 56., ECHR 2013).

Čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju ne jamči pravo na mirovinu. Međutim, ako je država odlučila uspostaviti mirovinski sustav, onda to mora učiniti na način koji je sukladan čl. 14. Konvencije. Taj članak zabranjuje različito postupanje prema osobama u sličnim situacijama bez objektivnog i razumnog opravdanja.

²² Podnositeljica zahtjeva je radila u tvornici za reciklažu u kemijskom kompleksu Olaine koji se nalazio u tadašnjem SSSR-u i koji je, nakon ponovne uspostave neovisnosti, pripao teritoriju Latvije. Nakon što je podnijela zahtjev za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu, nadležna tijela su odlučila da se razdoblje tijekom kojeg je podnositeljica zahtjeva bila zaposlena u ukrajinskim i ruskim poduzećima ne može uzeti u obzir pri izračunu njezine mirovine budući da ti poslodavci nisu bili porezni obveznici u Latviji te stoga nije bilo razloga da podnositeljica bude obuhvaćena latvijskim sustavom obveznog socijalnog osiguranja.

Konvencija ne sprječava države ugovornice da zakonodavnim mjerama određenu skupinu tretira drugačije od drugih pod uvjetom da se to može opravdati sukladno Konvenciji ([Ždanoka protiv Latvije](#) [VV], br. 58278/00, st. 112., ECHR 2006-IV). Mjere ekonomske i socijalne politike često uključuju uvođenje i primjenu kriterija koji se temelje na razlikovanju kategorija ili skupina pojedinaca i države pritom uživaju široku slobodu procjene jer najbolje poznaju svoje društvo i njegove procjene. ESLJP poštuje izbor politike zakonodavca osim ako taj izbor nije "očigledno bez razumne osnove" ([Fábián protiv Mađarske](#) [VV], no. 78117/13, st. 115., 5. rujna 2017.). Drugim riječima, mjere ekonomske ili socijalne politike moraju se provoditi razmjerno i bez diskriminacije.

U pogledu tereta dokazivanja u vezi s čl. 14. Konvencije, kad podnositelj zahtjeva dokaže različito postupanje, na tuženoj državi je teret dokaza da je takvo postupanje bilo opravdano ([Guberina protiv Hrvatske](#), br. 23682/13, st. 74., ECHR 2016).

Kad ocjenjuje pritužbe o navodnoj diskriminaciji u sustavu socijalne skrbi ili mirovinskom sustavu, ESLJP ne ocjenjuje pojedinačne činjenice ili okolnosti pojedinog podnositelja zahtjeva ili drugih na koje zakonodavstvo utječe ili bi moglo utjecati već ocjenjuje je li zakonodavstvo kao tako diskriminatorno ([British Gurkha Welfare Society i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine](#),²³ br. 44818/11, st. 63., 15 rujna 2016.).

Primjenom gore navedenih načela na predmet podnositelja zahtjeva, ESLJP je utvrdio da je čl. 14. primjenjiv. S obzirom da je kriterij na osnovu kojeg su podnositelji bili različito tretirani bila državljanstvo, ESLJP je istaknuo da su morali postojati vrlo važni razlozi kako bi se opravdala takva razlika u postupanju.

Prema obrazloženju latvijskog Ustavnog suda razlika u postupanju slijedila je dva legitimna cilja:

- i. očuvanje ustavnog identiteta države provođenjem doktrine državnog kontinuiteta. Sukladno toj doktrini Latvija je, kao i Litva i Estonija, bila žrtva agresije, nezakonite okupacije i aneksije od strane bivšeg SSSR-a te stoga nije bila država sljednica SSSR-a, već je zadržala državnost i *de iure* neovisnost kroz cijelo razdoblje Hladnog rata. Ova doktrina utjecala je na uspostavu spornog sustava starosnih mirovina nakon obnove neovisnosti Latvije. Uspostavom takvog sustava, Latvija je nastojala izbjeći odobravanje posljedica imigracijske politike koja se provodila u razdoblju nezakonite okupacije i aneksije. ESLJP je prihvatio da je, u ovom specifičnom povijesnom kontekstu, takav cilj bio je u skladu s naporima da se izgradi život nacije nakon ponovne uspostave neovisnosti.
- ii. zaštitu gospodarskog sustava zemlje.

Ključno pitanje u ovom predmetu bilo je mogu li navedeni legitimni ciljevi opravdati razliku u postupanju između osoba koje imaju latvijsko državljanstvo i onih koji imaju status „nedržavljan sa stalnim boravkom“.

Prije ocjene razmjernosti, ESLJP je ispitao je li Latvija u ovom predmetu uživala široku slobodu procjene. S tim u vezi, uzeo je u obzir činjenicu da se radi se o prošlim razdobljima

²³ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#).

zaposlenja koja su podnositelji zahtjeva odradili izvan teritorija tužene države i prije uvođenja postojećeg sustava mirovinskog osiguranja. ESLJP je u svojoj ranijoj sudskoj praksi prihvatio da je razlika u postupanju na temelju državljanstva opravdana ovisno o datumu kada su podnositelji zahtjeva razvili veze s tuženom državom ([British Gurkha Welfare Society i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine](#), st. 84.-85.).

Što se tiče razmjernosti mjera koje su poduzele latvijske vlasti, ESLJP je smatrao da Latvija nije imala obvezu preuzeti mirovinske obveze koje potječu iz bivšeg SSSR-a ili proizlaze iz aneksije Latvije. Zaključio je da je povlašteni tretman koji su imali državljani Latvije bio u skladu s ciljem ponovne izgradnje života nacije.

Isto tako, kada je riječ o reformi državne političke, pravne i ekonomske strukture (što uključuje donošenje ekonomskog i socijalnog zakonodavstva), ESLJP priznaje široku slobodu procjene državama koje su prešle iz totalitarnog režima u demokratski oblik vladavine, kao što je slučaj s Latvijom ([Broniowski protiv Poljske](#) [VV], br. 31443/96, §§ 149 i 162-63, ECHR 2004-V).

Dodatno, sloboda procjene može ovisiti i o tome je li osporena mjera dovela do gubitka pojedinačnih uplaćenih doprinosa, te je li pojedinac ostao bez socijalne zaštite. Ni jedno od navedenog se nije dogodilo u slučaju podnositelja zahtjeva.

Slijedom navedenog, ESLJP je smatrao da se procjena je li sporna razlika u postupanju bila opravdana "vrlo važnim razlozima" mora provesti u kontekstu široke slobode procjene koju je Latvija uživala u okolnostima ovog slučaja.

Što se tiče razmjernosti mjera koje su poduzele latvijske vlasti, ESLJP je smatrao da Latvija nije imala obvezu preuzeti mirovinske obveze koje potječu iz bivšeg SSSR-a ili proizlaze iz aneksije Latvije. Zaključio je da je povlašteni tretman koji su imali državljani Latvije bio u skladu s ciljem ponovne izgradnje života nacije.

Nadalje, ESLJP je primijetio da je pravni status podnositelja zahtjeva bio stvar njihovog osobnog izbora, a ne nepromjenjive situacije, uzimajući u obzir dugo razdoblje tijekom kojeg su podnositelji mogli steći latvijsko državljanstvo, za razliku od podnositeljice zahtjeva u predmetu [Andrejeva protiv Latvije](#).

ESLJP je također utvrdio da podnositeljima zahtjeva nisu bile uskraćene njihove osnovne mirovine koje su bile neovisne o njihovom radnom stažu, niti su izgubili bilo kakve naknade na temelju financijskih doprinosa izvršenih u predmetnim razdobljima zaposlenja. ESLJP je ponovio da se mirovine iz radnog odnosa u Latviji temelje na doprinosima za socijalno osiguranje kroz načelo solidarnosti i da države imaju široku slobodu procjene u tom području. Zaključio je da je razlika u postupanju slijedila legitimne ciljeve i da su razlozi koje je tužena država navela da bi opravdala takvo postupanje bili dovoljno važni.

Slijedom navedenog, ESLJP je s deset glasova naprema sedam, utvrdio da nije došlo do povrede čl. 14. u vezi s čl. 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju.

KLJUČNE RIJEČI

- *zabrana diskriminacije*
- *zaštita vlasništva*
- *različito postupanje na temelju državljanstva*
- *opravdanost važnim razlozima*
- *široka sloboda procjene države*
- *mirovinski sustav*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

Sudac Wojtyczek izrazio je suglasno mišljenje. Suci O'Leary, Grozev i Lemmens iznijeli su zajedničko suprotstavljeno mišljenje. Suci Seibert-Fohr iznijeli su suprotstavljeno mišljenje kojem su se pridružili suci Turković, Lubarda i Chanturia. Sva mišljenja priložena su presudi.

OBVEZATNA SNAGA I IZVRŠENJE PRESUDA

ČLANAK 46.

1. Visoke se ugovorne stranke obvezuju da će se podvrgnuti konačnoj presudi Suda u svakom sporu u kojem su stranke.
2. Konačna presuda Suda dostavlja se Odboru ministara, koji nadzire njezino izvršenje.
3. Ako Odbor ministara smatra da je nadzor nad izvršenjem konačne presude otežan nekim pitanjem tumačenja vezanim uz tu presudu, Odbor može predmet uputiti Sudu da odluči o tom pitanju. Odluka Odbora o upućivanju se donosi dvotrećinskom većinom predstavnika ovlaštenih sudjelovati u radu Odbora.
4. Ako Odbor ministara smatra da se neka visoka ugovorna stranka odbija podvrgnuti konačnoj presudi u sporu u kojemu je stranka, Odbor može nakon službene obavijesti toj stranci odlukom usvojenom dvotrećinskom većinom predstavnika ovlaštenih sudjelovati u radu Odbora, uputiti Sudu pitanje je li ta stranka propustila ispuniti svoje obveze iz stavka 1.
5. Ako Sud ustanovi povredu stavka 1., vratit će slučaj Odboru ministara kako bi ovaj razmotrio mjere koje treba poduzeti. Ako Sud ne ustanovi povredu stavka 1., vratit će slučaj Odboru ministara koji će zaključiti ispitivanje slučaja.

KAVALA PROTIV TURSKJE

zahtjev br. 28749/18

presuda velikog vijeća od 11. srpnja 2022.

NEPUŠTANJEM PODNOSITELJA ZAHTJEVA NA SLOBODU IAKO JE TO IZRIČITO NAVEDENO U PRESUDI ESLJP-A DRŽAVA JE POVRIJEDILA OBVEZU IZVRŠENJA KONAČNE PRESUDE TOG SUDA

ČINJENICE

Presudom²⁴ iz 2019. godine (u daljnjem tekstu: „presuda Kavala“) ESLJP je utvrdio povredu članka 5. stavka 1. i 4. i članka 18. zajedno s člankom 5. stavkom 1. Konvencije, smatrajući da pritvor podnositelja zahtjeva²⁵ nije opravdan nikakvom „osnovanom sumnjom“, nego je imao isključivu svrhu ušutkati ga. Nadalje je presudio na temelju članka 46. da tužena država mora poduzeti sve mjere kako bi “osigurala trenutačno puštanje podnositelja

²⁴ Presuda *Kavala protiv Turske*, br. 28749/18 od 10. prosinca 2019. Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#).

²⁵ G. Kavala turski je poduzetnik koji je sudjelovao u osnivanju brojnih nevladinih organizacija i pokreta civilnog društva koji djeluju na području ljudskih prava, kulture, zaštite okoliša itd.

zahtjeva na slobodu"²⁶. Budući da u veljači 2022. nije pušten na slobodu, Odbor ministara Vijeća Europe (dalje: Odbor ministara) uputio je ESLJP-u, u skladu s člankom 46. stavkom 4., Konvencije pitanje je li Republika Turska propustila postupiti po konačnoj presudi.

Vlada je tvrdila da je presuda *Kavala* u cijelosti izvršena jer podnositelj zahtjeva više nije bio u pritvoru na temelju bilo koje optužbe koju je ESLJP u toj presudi ispitivao. Njegov pritvor određen na temelju članka 312. Kaznenog zakona (pokušaj rušenja Vlade silom i nasiljem) u vezi s masovnim prosvjedima 2013. godine ukinut je 18. veljače 2020. godine oslobađajućom presudom; nadalje, pritvor na temelju članka 309. Kaznenog zakona (pokušaj pobijanja ustavnog poretka) u vezi s pokušajem državnog udara iz 2016. trajao je do 20. ožujka 2020., kada je naloženo puštanje podnositelja na slobodu uz jamstvo.

Međutim, te odluke nisu dovele do stvarnog puštanja podnositelja zahtjeva na slobodu jer je 9. ožujka 2020. bio smješten u pritvor na temelju nove optužnice (kazneno djelo vojne ili političke špijunaže). Osim toga, od 25. travnja 2022. podnositelj zahtjeva je zadržan na novoj osnovi - kao osuđena osoba jer je oslobađajuća presuda ukinuta, proglašen je krivim za optužbu na temelju članka 312. i osuđen na doživotnu zatvorsku kaznu. Istodobno je oslobođen optužbi na temelju članka 328. Kaznenog zakona (kazneno djelo vojne i političke špijunaže).

OCJENA ESLJP-a

ESLJP je istaknuo da konvencijski sustav počiva na općoj pretpostavci da javne vlasti u državama strankama Konvencije postupaju u dobroj vjeri. To znači da su države članice Konvencije dužne postupati u dobroj vjeri i u skladu sa zaključcima i duhom konačne presude ESLJP-a i tijekom postupka izvršenja presuda.

...postupak zbog povrede obveze izvršenja presude se treba pokrenuti samo u „iznimnim okolnostima“, kako je predviđeno relevantnim pravilima Odbora ministara i Obrazloženjem uz Protokol br. 14. uz Konvenciju. Kriterij „iznimnih okolnosti“ znači da bi Odbor ministara trebao primijeniti visok prag za ocjenu potrebe pokretanja ovog postupka...

Postupak zbog povrede obveze izvršenja presude treba pokrenuti samo u „iznimnim okolnostima“, kako je predviđeno relevantnim pravilima Odbora ministara i Obrazloženjem uz Protokol br. 14. uz Konvenciju. Kriterij „iznimnih okolnosti“ znači da bi Odbor ministara trebao primijeniti visok prag za ocjenu potrebe pokretanja ovog postupka, koji se stoga mora smatrati krajnjom mjerom primjenjivom u situaciji kada Odbor ministara smatra da su se ostala sredstva za izvršenje presude u konačnici pokazala neuspješnim. Osim toga, svrha postupka zbog povrede

obveze izvršenja presude nije narušiti temeljnu institucionalnu ravnotežu između ESLJP-a i

²⁶ Vidi st. 240. presude *Kavala*

Odbora ministara ([Ilgar Mammadov protiv Azerbajdžana](#)²⁷ [VV], broj zahtjeva 15172/13 od 29. svibnja 2019., st. 166). Pravo pokretanja postupka je „postupovno pravo” Odbora ministara. Slijedom toga, u slučaju urednog pokretanja tog postupka nije na ESLJP-u da se izjasni o poželjnosti odluke Odbora ministara o pokretanju postupka.

Cilj postupka iz čl. 46. st. 4. i 5. Konvencije jest staviti pritisak na državu kako bi izvršila konačnu presudu ESLJP-a. Ovaj postupak uveden je kako bi se povećala učinkovitost nadzora nad izvršenjem presuda (*Ilgar Mammadov protiv Azerbajdžana*, st. 160.). ESLJP može, ako smatra da članak 46. Konvencije ne isključuje njegovo ispitivanje, utvrditi da je nadležan ispitivati prigovore koji se odnose na postupke koje su se, primjerice, vodili radi ponovnog ispitivanja predmeta, a kao posljedica izvršenja presude ESLJP-a ([Emre protiv Švicarske \(br.2\)](#), br. 5056/10, 11. listopada 2011.) ili kada se nastavkom povrede utvrđene u prvotnoj presudi pojavilo „novo pitanje“ ([İvançoc i drugi protiv Moldavije i Rusije](#), br. 23687/05, st. 95, 15. studenog 2011.). Slijedom toga, ESLJP i Odbor ministara mogli bi, u okviru svojih različitih dužnosti, biti dužni ispitati, čak i istodobno, isti domaći postupak bez narušavanja temeljne institucionalne ravnoteže između njih.

ESLJP je naglasio da u postupku zbog neizvršenja presude on uzima u obzir čitav postupak izvršenja pred Odborom ministara, uključujući mjere koje je Odbor naznačio kao potrebne za izvršenje presude.

Osnovno pitanje u ovom predmetu bilo je je li Turska propustila poduzeti pojedinačne mjere potrebne za izvršenje konačne presude ESLJP-a i ispravljanje povrede članka 5. stavka 1., uzete pojedinačno i u vezi s člankom 18. Konvencije. Razmatrajući ovaj predmet, ESLJP je primijenio opća načela navedena u presudi *Ilgar Mammadov protiv Azerbajdžana*, koja se odnosi na izvršenje presuda na temelju članka 46. stavaka 1. i 2. Konvencije i na prirodu zadaće ESLJP-a u postupku zbog povrede obveze izvršenja na temelju članka 46. stavka 4.

1. Doseg presude Kavala

Iz obrazloženja presude *Kavala* jasno je da su se utvrđenja ESLJP-a u vezi čl. 5. st. 1. Konvencije (nedostatak osnovane sumnje) i čl. 18. odnosila na sve optužbe protiv podnositelja zahtjeva koje su povezane s masovnim prosvjedima 2013. godine i pokušajem državnog udara 2016. godine. Stoga, u nedostatku drugih relevantnih i dostatnih okolnosti, puka preinaka istih činjenica načelno ne bi mogla izmijeniti osnovu tih zaključaka, s obzirom na to da bi takva preinaka bila samo drukčija ocjena činjenica koju je ESLJP već ispitao. U suprotnom bi pravosudna tijela mogla pojedince i dalje lišavati slobode samo pokretanjem novih kaznenih istraga u vezi s istim činjenicama. Takva bi situacija značila dopuštanje zaobilaženja prava i mogla bi dovesti do rezultata koji nisu u skladu s predmetom i svrhom Konvencije ([Korban protiv Ukrajine](#), br. 26744/16, st. 150, 4. srpnja 2019.).

Još važnije, ESLJP u toj presudi nije prihvatio razloge koje su turske vlasti navele kao osnovu za određivanje pritvora podnositelja zahtjeva (provođenje istrage i utvrđivanje je li podnositelj zahtjeva doista počinio sporna kaznena djela.). Naime, ESLJP je u presudi

²⁷ Presuda je dostupna na [hrvatskom jeziku](#).

zaključio da je pritvaranje podnositelja imalo skrivenu svrhu, protivnu članku 18. Konvencije, odnosno svrhu da se podnositelja zahtjeva – branitelja ljudskih prava - ušutka.

Stoga je ESLJP utvrdio da su se utvrđenja iz presude *Kavala* o povredi članka 5. stavka 1., promatrana odvojeno i u vezi s člankom 18., odnosila na svaku radnju koja je proizlazila iz optužbi koje se odnose na masovne prosvjede iz 2013. godine i pokušaj državnog udara 2016. Štoviše, u nedostatku drugih relevantnih i dostatnih okolnosti koje bi mogle dokazati da je podnositelj zahtjeva bio uključen u kriminalne aktivnosti, svaka mjera, posebno mjera kojom bi mu se oduzela sloboda, zbog razloga koji se odnose na isti činjenični kontekst, dovela bi do produljenja povrede prava podnositelja zahtjeva kao i do povrede obveze tužene države da izvrši presudu ESLJP-a u skladu s člankom 46. stavkom 1.

2. Je li Turska propustila ispuniti svoju obvezu izvršenja presude *Kavala*

Obveza Turske da osigura *restitutio in integrum* zahtijevala je trenutno puštanje podnositelja zahtjeva na slobodu i otklanjanje negativnih posljedica kaznenih optužbi za koje je ESLJP u presudi *Kavala* utvrdio da su neosnovane. Budući da je turska Vlada tvrdila da je zadržavanje podnositelja zahtjeva u pritvoru nakon donošenja presude *Kavala* bilo utemeljeno na drugim optužbama, ESLJP je prvo ispitao je li tomu doista tako.

Podnositelj zahtjeva bio je lišen slobode bez prekida od 18. listopada 2017. i – barem do 2. veljače 2022., datuma kada je ovaj predmet upućen ESLJP-u. Činjenica da podnositelj zahtjeva nije podnio novi zahtjev ESLJP-u u odnosu na njegov trajni pritvor nakon presude *Kavala* nema bitnu važnost za ispitivanje je li država ispunila svoju obvezu iz članka 46. stavka 1. Naime, Odbor ministara nadzire i ocjenjuje konkretne mjere koje država treba poduzeti kako bi se osiguralo uklanjanje i naknada za povrede koje je utvrdio ESLJP. Pitanje usklađenosti postupanja država sa konačnim presudama izvan je nadležnosti ESLJP-a ako nije postavljeno u kontekstu „postupka zbog povrede podvrgavanja konačnoj presudi Suda” predviđenog člankom 46. stavcima 4. i 5.

*Iako je optužba za vojnu ili političku špijunažu bila tehnički nova optužba, postojale su zapanjujuće sličnosti, pa čak i potpuno dupliciranje između činjenica na kojima se temeljila ta optužba i onih koje su već detaljno ispitane u presudi *Kavala*.*

U ovom predmetu Odbor ministara nije prekinuo svoj nadzor izvršenja presude *Kavala*, već je pokrenuo postupak zbog povrede obveze podvrgavanja konačnoj presudi ESLJP-a zato što je od konačnosti presude ESLJP-a podnositelj ostao u pritvoru na temelju postupka koji je taj Sud kritizirao i na temelju dokaza za koje je smatrao da nisu dostatni za opravdanje njegovog pritvora. ESLJP je stoga bio dužan izvršiti konačnu pravnu ocjenu pitanja izvršenja predmetne presude.

Nadalje, u kontekstu postupka zbog povrede obveze izvršenja presude nakon utvrđenja povrede članka 5. stavka 1., promatranog odvojeno i u vezi s člankom 18., ESLJP je ispitao stvarnost situacije, posebno kada je naložio trenutno puštanje na slobodu zadržane osobe. Iako je optužba za vojnu ili političku špijunažu bila tehnički nova optužba, postojale su zapanjujuće sličnosti, pa čak i potpuno dupliciranje između činjenica na kojima se

temeljila ta optužba i onih koje su već detaljno ispitane u presudi *Kavala*. Ni odluke o određivanju pritvora ni optužni prijedlog nisu sadržavali nikakve bitno nove činjenice koje se odnose na sastavne elemente kaznenog djela vojne ili političke špijunaže, a koje bi mogle opravdati tu novu sumnju. Kao i tijekom početnog pritvora koji je ispitan u presudi *Kavala*, istražna tijela su ponovno opravdavala nastavak pritvora brojnim radnjama koje su u potpunosti zakonito provedene.

Naposlijetku, ESLJP je uzeo u obzir i druge relevantne čimbenike. Prvo, prošlo je dosta vremena od činjenica na kojima se temeljila nova optužba (sve su se dogodile prije srpnja 2016.). U presudi *Kavala* taj se čimbenik smatrao ključnim. Drugo, visoki dužnosnici u državi održali su mnogo govora o kaznenom postupku protiv podnositelja zahtjeva. Treće, Vijeće sudaca i tužitelja započelo je ispitivanje kako bi utvrdilo je li bilo potrebno pokrenuti stegovni postupak protiv sudaca koji su donijeli oslobađajuću presudu iz 2020.

Zaključno, iako je tužena država poduzela određene korake radi izvršenja presude *Kavala*, na dan kada je Odbor ministara uputio predmet ESLJP-u, i unatoč trima odlukama kojima je naloženo puštanje na slobodu uz jamčevinu i jednoj oslobađajućoj presudi, podnositelj zahtjeva zadržan je u pritvoru više od četiri godine, tri mjeseca i četrnaest dana. Dodatno, zadržan je na temelju činjenica koje je ESLJP u svojoj prvotnoj presudi smatrao nedostatnim za postojanje osnovane sumnje da je podnositelj zahtjeva počinio „bilo koje kazneno djelo” i koje je bilo „u velikoj mjeri povezano s ostvarivanjem konvencijskih prava”. Ta razmatranja bila su ključna u ovom predmetu, tim više što je podnositelj zahtjeva 25. travnja 2022. bio oslobođen optužbi za vojnu ili političku špijunažu, ali je osuđen za kazneno djelo pokušaja rušenja Vlade silom i nasiljem i osuđen na najveću kaznu na temelju turskog kaznenog prava, i to temeljem činjenica koje su se prvenstveno odnosile na masovne prosvjede u 2013. godini, a koje je ESLJP pažljivo analizirao u svojoj prvotnoj presudi.

ESLJP je zaključio da tužena država nije postupala u „dobroj vjeri” i na način koji je u skladu s „zaključcima i duhom” presude *Kavala*, ili na način koji bi zaštitu konvencijskih prava za koja je utvrdio da su povrijeđena u toj presudi učinio praktičnom i djelotvornom. Slijedom navedenog tužena država nije ispunila svoju obvezu na temelju članka 46. stavka 1. da se podvrgne presudi *Kavala protiv Turske* od 10. prosinca 2019.

KLJUČNE RIJEČI

- izvršenje presuda ESLJP-a
- propust države da postupi po presudi
- puštanje iz pritvora
- pravo na slobodu i sigurnost
- granice primjene ograničenja prava

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

Suci Bošnjak i Derenčinović izrazili su zajedničko suglasno mišljenje, a sudac Yüksel djelomično suprotstavljeno mišljenje. Mišljenja su priložena uz presudu.